

גדרת הסוכה

הלכות בניית הסוכה

בניין הסוכה אם נחשב מצווה: בתש"ו הרמב"ם תשו' קמב (אמנם ראה לשון הרמב"ם בהל' ברכות יא, ח שמשמע שכן הוי מצווה: 'כל מצוה שעשייתה היא גמר חיובה מברך בשעת עשייה, וכל מצוה שיש אחר עשייתה צווי אחר אינו מברך אלא בשעה שעושה הצווי האחרון, כיצד העושה סוכה... אינו מברך בשעת עשייה אשר קדשנו... מפני שיש אחר עשייתו צווי אחר'), מהר"ח אור זרוע סי' יא, רשב"ש סי' שלד, חת"ס יו"ד סי' רעא כתבו שאין מצווה בבניין ובהעמק שאלה בשאלתא קסט אות א דייק מלשון השאלות שיש חיוב לבנות: 'דמחייבין בית ישראל למעבד מטללתא, מיתב בה... דכתיב תעשה לך שבעת ימים וכתיב תשבו שבעת ימים'. ניתן אמנם לפרש זאת כבמשנה בנדרים ב, ב 'קונם סוכה שאני עושה', שפירשה הגמ' שנדר על ישיבת הסוכה, ונקיט לשון ישיבה כעשייה. אך מכפל לשון השאלות ומכך שהביא שני פסוקים למד הנצי"ב בדעתו כי ישנה מצווה בעצם העשייה. והוכיח מרש"י מכות ח. ד"ה 'השתא נמי': 'אין החטבה מצוה אלא עשיית הסוכה'. הרי שחטיבת עצים לסוכה אינה מצווה, אולם הבניין עצמו מצווה. בספר החרדים פ"ה סעי' י כתב שהעשייה היא ענף מצווה, וכן שם בפ"ו. וכן נראה מדברי הרמ"א בס"י תרכד, ה כי המדקדקים מתחילין מיד במוצאי יוה"כ לבנות הסוכה כדי לצאת ממצוה למצוה. הרי החשיב הבנייה למצווה. וכן הגר"א ציין מקורות שאין מחמיצין מצוות, נראה שהבין שהוא מצווה. וכ"כ האבני נזר באו"ח סי' נטג דמסברא לא אמרינן שיש מצווה בבניית הסוכה אך מדויק בלשון המשנה בשבועות (דף כט.) נשבע לבטל את המצוה שלא לעשות סוכה, נראה שיש מצווה בבנינה. ראה במנחות מב. שכיון שסוכת גוי כשירה אין מברכים על בניית הסוכה אלא שהחיינו. הבניין שלמה סי' מג למד מכך שהוי מצווה (ומה שאין מברכין משום ששיבתה הוא גמר עשייתה), והגר"פ פרלא על הסמ"ג מ"ע ז הוכיח מגמ' זו דלא כשאלות ואין מצווה בבניין הסוכה. שורש מח' נעוצה בחובת ההשתדלות למצווה אם הינה מצווה וקונם על כך מבטל חיוב המוטל עליו. וראה תוס' במו"ק ט: שמפסיקין מתורה לבניית סוכה אפי' לרשב"י, אף שלתפילה ולק"ש לא הפסיקו. אין להוכיח מהירושלמי בברכות י, ג וסוכה א, ב שאומר כי יש לברך על עשיית סוכה, שכן יתכן והוי רק הכשר ודי בכך לשיטת הירושלמי בכדי לתקן ברכה על כך, כשם שמברכים על עשיית תפילין ולולב. והמנחת אלעזר ח"ד סי' נה אכן למד מירושלמי זה כי הוי מעשה מצווה, ובה נחלקו הבבלי והירושלמי. האבני נזר שם חייב לבנות הסוכה קודם השבת (אם חלה בין יוה"כ לסוכות) שלא יעביר על המצוות. והמנחת אלעזר שם תמה על כך.

אם נאמר מצווה בו יותר מבשלוcho בבניין הסוכה: יש לדון אם יש שליחות במצווה זו, עפ"י השאלה אם יש מצווה בבניין הסוכה. ובהעמק שאלה בשאלתא קסט, א נוקט שכיון שהקפידא תורה על הכשר זה והחשיבתו כמצווה, אמרינן בהך מצווה בו יותר מבשלוcho,

כמו שבשבת הקפידא תורה על ההכנה כנאמר 'והכינור'. וכ"כ הפרמ"ג סי' תרכה ס"ק כא. והשדי חמד ח"ט, דברי חכמים עמ' מד חילק בין היכא ששוכר פועל לעשות עבורו, שידו כיד בעה"ב ונחשב שבעה"ב עביד בעצמו, ורק אם שלחו בחנם - גרע.

בעינן לסכך לשם צל או לשם מצווה בלבד: רש"י בדף ח: בד"ה 'רב חסדא': 'דסוכה לשם חג לא בעינן - לשם סוכה בעינן, ולצל הוא דמיקריא סוכה, שסוככת מן החורב'. והב"ח בסי' תרלה הבין בדעתו שכל שמסכך כדרך המסככים לצל, אפי' סיככה כדירה נמי כשירה שהרי שם סכך עליה שעשויה להיות צל על אדם. והסיק שאם מוכח שעשה סוכת היוצרים לשם צל תהא כשירה, ורק לצניעות פסולה. והמג"א חולק בסק"א בדעת רש"י ואסר אף אם עשאה לשם צל. הרי נח' רש"י והר"ן בבאור דברי ר' חסדא שם: 'בלבד שתהא מסוככת כהלכתה. מאי כהלכתה, אמר רב חסדא, והוא שעשאה לצל סוכה'. אם בעי כוונה בבניית הסוכה לשם סוכה. דלרש"י בעי כוונה בבנייתה וע"כ יש לבנותה לשם צל, ואף סוכת יוצרים שמוכח שעשאה לצל כשירה. ואילו לר"ן א"צ כוונה בבנייתה, אלא אם מוכח שיושב שם לצל אזי שפיר כשירה לסוכה. ואם השתמשו בה לדירה ולאוצר הרי ברור כי לא נועדה לסוכה ופסולה. ולא אכפת לן לשיטת הר"ן אם נבנתה לשם צל או לא. אולם לרש"י יש לגלות בבנייתו שבונה לשם סוכה. וראה בשערי שמועות על דף ב. שחילק בדברי הראשונים אם הצל הוא מהלכות הסוכה או הדיורין. והרמב"ם בהל' סוכה ה, ט פסל סוכה הנעשית מאליה שכן לא נעשית לשם צל. הרי שזהו פסולו של תעשה ולא מהעשוי, אך לא משום שצריך כוונה לשם מצוות סוכה. בשו"ע הגר"ז בסי' תרכו, א כתב שאם לא סיכך לשם צל בלבד, אין זו סוכה. וכ"כ בחלקת יואב מהד"ת סי' ג לפסול סוכה שהחליט בדעתו בעשייתה להשאירו לכל השנה. שבעי לשם צל ולמצווה בלבד. והחזו"א או"ח סי' קנ, ו הכשירו.

עשה סוכה לשם חג לפני שנה אם צריך לתקנה: לגבי סוכה ישנה בית הלל הכשירו, והירושלמי בסוכה א, ב הביא מח' א' יש צורך לחדש בה. הר"ן בריש סוכה כתב שהוא מעלה ואינו מעכב ואילו הב"י בסי' תרלו הביא מהתוס' ורא"ש שמעכב, וכן פסק שיחדש בה. ואף אם עשאה לשם מצווה דעת הב"ח והא"ז שצריך לעשות היכר וחידוש במשהו להכשירה, וכן סבר הפנ"י והמשנ"ב סק"ז בשם החיי אדם (אם כי החיי אדם דיבר בשעשאה לשם צל ולא לשם חג). ברם הטור והשו"ע בסי' תרלו לא הצריכו דבר, כיון שעשאה לשם מצווה. והגרא"ה קוק באורח משפט סי' קמא באר מח' א' צריך לחדש בה כטעם הלבוש משום חיבוב מצווה, ואז אף שנעשתה כדין לשם חג יש לחדש ולהראות חיבוב מצווה (וצ"ע אם חיבוב זה מעכב). או שצריך היכר ישיבה לשם מצווה. ואפשר שבעינן עשייה לשם מצווה, אף שבית הלל לא הצריכו לשם מצווה, מ"מ בעינן קצת לשם מצווה לכו"ע משום שחל על הסוכה שם שמים, ועל כן די במעשה כל דהו. וכ"ש אם נימא שיש מצווה בבניין הסוכה שיש לחדש בה דבר, וראה בנין שלמה סי' מג. ואפשר שבהכי נח' העיטור ובעל ההלכות שהובאו ברא"ש בפ"א

סי' יג אם צריך לחדש בגוף הסוכה ממש שכן צריך עשייה מחודשת, או די בשינוי בדברים חיצוניים שכן צריך רק היכר או חיבוב המצווה.

נענוע הסכך אחר קציצת אילן שעליו: הב"י כתב בסי' תרכו כי יעשה נענוע דומיא דסתירה ויגביה כל ענף בפנ"ע ולא כולם ביחד. והגרא"ה קוק במצוות ראייה סי' תרכו חקר אם לנענוע יש משמעות של סתירה, מדוע צריך לנענע כל ענף בפנ"ע. או שצריך הגבהה ולא די בנענוע קלוש, וע"כ צריך לנענע ולהגביה כל אחד בפנ"ע. או שמא בנענועו הוי מעשה חידוש בסוכה, וא"צ סתירת כל הסכך כולו ודי במה שמזיז כל ענף ונחשב עשייה מחודשת. ויל"ע מדוע נדרש שנענוע זה יעשה לשם סוכה ולא די שיעשנו לשם צל כמבואר ברי"ף דף ו: מדפי הרי"ף וברמב"ם הל' סוכה ה, יב והטור שם, ואילו כשבונה סוכה א"צ לשם מצווה ודי בכך אם כוונתו לצל כמבואר בדף ח: וברש"י ד"ה 'אמר ר' חסדא'. ויל"ל שהרי בנענוע הסכך אינו סותר לגמרי את הסוכה, ואין חידוש במעשהו שיתכוון לשם צל שכן כבר כעת עשויה הסוכה לשם צל ובפסלות. לכן רק כוונה לשם מצווה הוי כחידוש בעשייתה ומכשיר לסוכה. ובכך יש ליישב את דברי רש"י בדף יא. ד"ה 'ויתבי' שהצריך נענוע ועשייה מחודשת בכל הסוכה כולה. והק' האבני נזר או"ח סי' תסו שבכל סוכה יש פסול של תעשה ולא מהעשוי, שכן בתחילה פסולה הסוכה שכן חמתה עדיין מרובה, ורק אח"כ נכשרת בתוספת הסכך, ומדוע הסכך הראשון לא נפסל, ע"כ שדי בתיקון הסוכה בסוף להכשירה. ומדוע הכא הצריך רש"י לנענע את כל הסכך (ותי' דאה"נ אם יסיר את הסכך שתהא חמתה מרובה הרי שדי בכך, אך הכא רק מנענע ולכן בעי מעשה בכולו). ולדברי הגרא"ה קוק שפיר הצריך רש"י עשייה בכל הסוכה, שכן הסוכה עומדת על תילה כבר לשם צל, וכעת צריך לחדש בסוכה מעשה ושם חדש לשם סוכה, ולכך בעי מעשה בכולה, ולא רק בהכשר סוכה.

שם הפסול של האויר: הרוגוז'בר במפענח צפונות ו, כט חקר אם אויר ג' פסול משום האויר שהוא סוג של פסול או בשל העדר הסכך. וכן הגר"ח סולובצ'יק על הרמב"ם בהל' סוכה ה, יט חקר בטעם פסול זה אם הינו בשל דין לבוד או שהוא דין מחודש מהלמ"ס שנפסל בשיעור זה. אך ודאי אינו סוג של סכך פסול שכן אז היה נפסל רק בד' טפחים, והיה מותר לישן תחתיו. והוכיחו מדף יז שר"ל כי יצטרפו הסכך הפסול והאויר, הרי שהאויר הינו סוג של פסול ולא רק העדר, שכן אז לא היה ניתן לומר שמצטרף (עיי"ש בכל הוכחותם). יש להוסיף ולהוכיח מל' השו"ע שנא' בסי' תרלב סעי' ב שאויר פחות מג' כשירה ומצטרף להשלים הסוכה. ואם היה האויר רק העדר היה צ"ל שאינו גורע ואינו פוסל, ומדנקט לשון שמצטרף נראה כי האויר הוא שם בפנ"ע, שבשיעור ג' פוסל ופחות מכאן ניתן לסכך בו מתורת לבוד. אמור מעתה כי השיעור שכתבה הגמ' בדף כב: 'כוזא מלעיל כאיסתרא מלתחת', הוא הלכה בשיעור האויר המותר לסכך בו.

לסכך באתרוג עצמו, שמקבל טומאה: הגמ' בדף לו: הביאה דעת ר' יהודה שאין סוכה נוהגת אלא בד' מינים שבלולב. והתוס' שם ד"ה 'ר' יהודה' כתבו כי ר' יהודה מודה כי אין מסככים בדבר המקבל טומאה כפירות דקל. ולפי"ז כתב הכפות תמרים שאינו יכול לסכך סוכתו באתרוג בהיותו מקבל טומאה. ומש"כ ר"י שנוהגת הסוכה בד' מינים וכוללים את האתרוג, צ"ל כי הכוונה לענף האתרוג ולא לאתרוג עצמו. וק' שלעיל גבי אגד הלולב אמרו כי אינו יכול לאגרו בענף האתרוג שכן הוא מין אחר מהאתרוג, ואילו הכא אמרין שמסככים בד' המינים, והא הגמ' אמרה כי הכשר לאגד כשר לסכך. וצ"ע. והפרמ"ג בס"י תרכט משב"ז ס"ק יב כתב כי מש"כ ר"י בד' מינים לאו דוקא, שכן אתרוג מקבל טומאה. וערוך לנר יישב כי מדובר באתרוג שלא קיבל טומאה ומדאו' לא נפסל, א"נ שסיכך באתרוג פחות מכביצה. אך הוכיח מתוס' שכתבו שאין מסככים בפירות דקל משום שמקבלים טומאה, ומדוע לא נקטו את האתרוג לדוגמא. עכצ"ל כי אין מניעה מלסכך באתרוג עצמו כיון שהוא מין הלולב למרות שאכן מקבל טומאה. וכן נראה בר' בחיי בויקרא טז, טז עה"פ השוכן איתם בתוך טומאתם שהוא לדעת ר"י שמסככים בדבר מקבל טומאה. נמצאנו כי לר"י מחוייב לסכך בד' המינים, ובגופן אף אם מקבלין טומאה ובמינם רק אם אינו מקבל טומאה.

סוכה במיקום של איסור: הגמ' בדף ט. למדה מפס' למעט סוכה גזולה, והקשו הראשונים כי אסורה הסוכה בשל היותה סוכה הבאה בעבירה ופסולה, ועיי"ש מה שתירצו. ויל"ע אם דין מצווה הבאה בעבירה פוסל רק אם מקור חומרי הסוכה בעבירה או גם סוכה שנמצאת במקום איסור פסולה מטעם זה. כגון העושה סוכה במקום שיש היזק ראייה. דעת הרמב"ן ב"ב בדף נט. והנימו"י שם בדף לב: כי היזק ראייה הוא איסור ואפילו שמחל הניזק אסור להזיקו בראיה, ואינה רק זכות טענה ותביעה לבנות עימו כותל כרא"ה בריש נימוק"י בדף ב שם. והאם מי שעשה סוכה מקום כזה, נחשב כמצווה הבאה בעבירה. או בונה סוכה בראש גגו שאין בו מעקה. בשו"ת בצל החכמה סי' קיז פסל סוכה בגג זה בשל כך שהוא מצווה הבאה בעבירה. אולם יש להוכיח מהגמ' בדף ד: בסוגיית העושה סוכה בראש גגו, ע"י נעיצת ד' קונדסין שנח' ר"י וחכמים אם אמרין גוד אסיק. ושם מירי שאין מעקה, דא"כ היה מועיל בפנ"ע להוות מחיצה. הרי שדין מצווה הבאה בעבירה נאמר רק ביחס לבנין הסוכה עצמה ולא בתנאים חיצוניים. דאל"כ יהא לאסור סוכה שנבנתה בשבת, ובמקראי קדש סי' ו התירה עפ"י ירושלמי בשבת יג, ג שחילק בין מצווה שנעשית מגוף העבירה לבין מצווה שנעשית בעבירה. וכן הוסיף טעם שאחר שנבנתה הסוכה אין האיסור ממשיך. וכן אין לאסור סוכה שנבנתה באישון לילה והזיק לשכנים בקול פטיושו. ועדיין יש לחלק בין עבירות שהם חלק מהדירורין כהיזק ראייה בשיבתו שם וכן שדר בראש גגו ללא מעקה, לבין איסורים שנלוו לבנין הסוכה, אך אינם רכיב בעצם הדירורין.

דפנות הסוכה

אם ישנם דינים בדפנות הסוכה: הרמב"ם בהל' סוכה ו, טו פסק שדפנות הסוכה אסורין כל ימי החג. והרא"ש הק' בפ"א סי' יג שכל דיני הסוכה נאמרו דוקא בסכך ולא בדפנות ואלו מותרות. הלקח טוב בסי' יב אות ו חקר אם הדפנות הם חלק מחפצא של מצווה, ובכך יש לתלות את מח' הראשונים. הגר"ח סולובצ'יק בסטנסיל סי' סד הק' לרא"ש מאי שנא בדין סוכה גזולה שאם גזל הקרקע נפסלת הסוכה, והלא לדידו רק בסכך מצאנו דיני פסול. ובאר כי דין גזול, אינו פסול מצד החומרים, אלא הינו פסול בקיום המצווה. כלומר, לרא"ש אין חומר שאינו כשיר לדפנות, אך יש שבשל החומרים אינו מקיים את המצווה. כשם שלר"א שאינו יכול לצאת יד"ח בסוכת חבריו, הוא דין בקיום המצווה שצריך שלכם, כן אסור שתתקיים המצווה בגזול, והדברים נכונים גם ביחס לדפנות. ובספרו על הרמב"ם שם יישב קו' הרא"ש שאמנם אין הסוכה נקראת ע"ש הדפנות, וע"כ אלו אינן נאסרות ומוקצות מצד שם הסוכה, ברם כיון שנצרכין למצוותה הרי נאסרים אף הן בהנאה. נראה לומר נפק"מ לכך, אימתי נאסרים הדפנות דאם מצד שם סוכה מהנא' חג סוכות תעשה לך, הרי רק כשחל שם שמים על הסוכה יש לאוסרן. ואם נאסרות בשל כך שנצטרפו למצוות הסוכה, אזי רק משעה שיקיים המצווה בשיבתו יאסרו (אלא שהקצה בדעתו מראש אותן לכך, וע"כ אין נפק"מ באופן מעשי), ואזי מקור האיסור הוא מהנא' בסוכות תשבו, ואכן זהו מקור הדין בדף ו: . הנה תוס' בר"ה כח: הקשו כיצד הותר להוסיף דופן רביעית והלא הוא כל תוסיף. הרי שהבינו כי הדופן היא מצווה בפנ"ע, ולא רק חלק ממבנה הסוכה, וע"כ סברו הוספת דופן הינה תוספת מעשה מצווה. וצ"ב בקושיתם, שנראה שהבינו כי הדופן היא מצווה בפנ"ע ויש איסור כל תוסיף, ולא שהמצווה היא לישיב בסוכה, בצל הסכך ולה יש דפנות. וגם לגר"ח בהל' סוכה ו, ו בדעת הרמב"ם כי יש קדושה בעצי הדפנות, מ"מ העיקר בסוכה הוא הסכך. וכ"ש לדעת הרא"ש שס"ל שאין קדושה בדפנות.

נויי סוכה שבדפנות: הרא"ש בפ"א סי' יג נקט שהדפנות אינם מוקצות ומותרות. ולדבריו צ"ל שנויי סוכה אסורים דמוקצין הם כמבואר בדף י:, גם אם הינם על הדפנות, אא"כ התנה עליהן, הגם שהדפנות עצמן אינם מוקצות. והנה הרמ"א בסי' תרלח סעי' ב כתב שנויי הסכך אסורין עד מוצאי החג, שכן אין נוהגים להתנות, ואילו את נויי הדפנות ניתן להוריד ולסמוך על הרא"ש שאין הדפנות מוקצות. הרי שקשר ותלה את איסורי הנוי במיקומו, ואין לראות את הנוי כעומד בפנ"ע. וכן באר הפנ"י בפ"י השני שמש"כ מן הצד הכוונה בסכך מהצד והותר משום דופן עקומה, אך מהדפנות ודאי מותר. וצ"ב מדוע מיקום הנוי הוא נפק"מ בשם המוקצה. ושמא י"ל בטעם הדבר, שלדעת הרא"ש רק המכשיר את הסוכה הוי מוקצה, שכן הוא העיקר ועליו חל שם שמים, אך כל המבנה כולו אינו מיוחד לשם סוכה, לשם שמים ולשם חג הגם שבפועל נבנה למטרה זו. וא"כ למדנו בדבריו שהמיוחד לשם סוכה הינו מוקצה (וא"צ להגיע לדברי הלקח טוב בסי' יב אות ו שחקר אם הדפנות הם חלק מחפצא של מצווה). וכעת יש לדון בגדר הנוי, שאינו מכשיר את הסוכה אך מיוחד לסוכה אם הינו מוקצה. או שהוא טפל למקום שבו הוא תלוי ומקבל את שמו וגדרו, ואתי שפיר דברי הרמ"א.

להעמיד דפנות הסוכה דרך גידולן: בגמ' בדף מה: א"ר חזקיה א"ר ירמיה משום רשב"י כל המצות כולן אין אדם יוצא בהן אלא דרך גדילתן. הטור בס"י תרל כתב שיש המדקדקין כשעושין דופן, להעמיד דרך גדילתן. וכן כתב ספר הפרדס לרשב"י בהל' סוכה סי' קפט שיש להעמיד הדפנות כדרך גדילתן. אך הטור הסיק כי כיון שהדפנות כשרות מכל דבר, הרי גם שלא כדרך גדילתן לא גרע. וראה משך חכמה בפרשת תרומה, שא"צ דרך גדילתן במחובר, ובקרשי המשכן שנא' בהם דין זה, היו מתפרקין ולא נחשבין מחובר. וצ"ב, שבזמן המצווה והשימוש בקרשים הם היו מחוברים כעין קרשי הסוכה שמחוברים וניתנים לפרוק אחר החג, ומדוע לא נחשבים כמחובר ויהני אף שלא כדרך גדילתן? וי"ל בדעתו כי חלה קדושה ושם קרשי המשכן גם בשעה שפרקו אותם, לעומת דפנות הסוכה שאחר פירוקן אין עליהם שם דפנות סוכה (ראה תוס' בדף ט. שרק בעודה קיימת מוקצת הסוכה מדאו') למרות שעדיין אסורין בבזיונם בשל כך שמשו כתשמישי מצווה. וע"כ לקרשי המשכן יש שם עצמי גם כשאינם מחוברים וע"כ שימושם כדרך גילתן, לעומת דפנות הסוכה רק בהיותן מחוברות ומשמשות כדופן, שמן עליהן וא"צ דרך גדילתן.

אם יש עדיפות בדופן רביעית: הפרמ"ג מש"ז סוס"י תרמג וכן החיי אדם כלל קמו סעי' ג כתבו כי מצווה מן המובחר לעשות ד' דפנות שלמות. וכן החינוך במצווה שכה כתב כי יש לעשות ג' דפנות וצורת הפתח הרי לא הסתפק בג' דפנות גרידא, וכן העיר המנחת חינוך. במנחת יצחק אות ד כתב להעמיס בכוונת החינוך כי ניתן לעשות את ג' הדפנות ע"י צורת הפתח ולא שצריך דופן נוספת. הב"י בס"י תרל הביא מרדכי בס"י תשלא שיש לעשות דופן רביעית לנוי, כדאמרינן לעשות סוכה נאה. אולם היראים בס"י תכא כתב: 'מצווה לעשות צורת הפתח דתניא תשבו כעין תדורו, אלמא כעין דירה בעינן'. כן יש לדייק בדברי רש"י בדף ז. שהצריכה הגמ' להעמיד דופן ג' בראש תור (באלכסון). ובאר רש"י ש'מיחזי כארבע דפנות'. הרי יש מעליותא בהך. וכן נראה מהתוס' בר"ה כח: שהקשו כיצד הותר להוסיף דופן רביעית והלא הוא בל תוסיף. ותי' שמשום תשבו כעין תדורו מותר להוסיף דופן ד'. והתועפות ראם הק' דא"כ מדוע אינו מעכב דופן רביעית. ולכאורה פשוט כי אה"נ אלא הלמ"ס הוא למעט. ודברים אלו נוגדים את דעת החכם צבי בס"י צד שתשבו כעין תדורו לא מלמדנו על אופן בניית הסוכה אלא על ישיבת האדם. אמנם מצאנו דין ד' דפנות לעיכובא במג"א בס"י תרל הביאו המשנ"ב בסק"ז וס"ק כב כי מותר לעשות דפנות הסוכה בקנים שמעמידם פחות מג"ט ומהני מדין לבוד, ודוקא שעושה כן ד' דפנות, אך אם עושה ג' דפנות הרי בעינן ב' דפנות שלימות וטפח. אך ברור כי אם עשה מחיצה רביעית הרי נתפסת בקדושת הסוכה כיתר המחיצות כמבואר בריש סי' תרלח. וראה תוס' בדף ט: בד"ה 'מנין לעצי סוכה' שהביא מר"ת שרק בהכשר סוכה חיילא קדושה ומוקצת למצוותה, ולא יתר על כן אלא רק מדרבנן. והביה"ל ד"ה 'ואם' הביא ר"ן שאף אינו אסור מדרבנן. השו"ע שם סעי' א חילק אם עשאן בבת אחת, אכן נתפסת הקדושה בכל, ואם הוסיף על הכשרה – לא נאסרת התוספת. ויתכן לבאר כי קפידת התורה על מחיצות התוחמות

מקום, ואף סוכה עגולה כשירה וא"צ מניין דפנות כלל. והעדיפות של דופן רביעית אינה משום הדופן אלא בשל התיחום המושלם של המקום. ולפי"ז מובן שמהני לבוד רק כשיש ד' דפנות ולא פחות, שכן תיחום המקום אינו טוב כ"כ.

דופן עקומה: הראשונים בדף ד. נחלקו בגדר הבנת דופן עקומה אם רואים את הדופן שנעקם ומגיע לסכך, או שכל הדופן מתקרבת לתוך הסוכה והוי דופן. וברמב"ם ישנה סתירה. בהל' סוכה ד, יד ברין איצטבא כתב 'כאילו המחיצות נוגעות באיצטבה'. ואילו גבי סכך פסול כתב שם ה, יד כתב 'רואין כאילו הכותל נעקם ויחשב זה הסכך הפסול מגוף הכותל'. הרי שלרמב"ם שתי הצורות נכונות בהבנת הלכה זו.

מצוות הסוכה

גדר המצווה, תשבו כעין תדורו: יש להתבונן בל' הראשונים מה גדר המצווה, אם לעשות את הסוכה קבע בלבד או יש לעשות גם את הבית עראי. כתב הרמב"ם בפיה"מ ב, ח: 'ענין קבע, עיקר ותמידות, והוא שיציענה במצעות היפות ביותר שיש לו ויעטרנה ויאכל בה וישתה ויישן ויעשה ביתו כבית התשמיש והסוכה בית דירה'. וכן עולה מדבריו בהל' סוכה ו, ה: 'כל שבעת הימים עושה אדם את ביתו עראי ואת סוכתו קבע'. כלומר יתכן ויש לעשות בידיים את סוכתו קבע ע"י העברת כלים מהבית לשם. ויל"ע אם בעי' להעלות כל כליו לשם ולהשביח ולפאר סוכתו, או שדי שיעלה לסוכתו יותר מהבית. הבה"ג כתב במנהגיו וכ"כ הא"ר בסי' תרלט והחיי אדם כלל קמז, ב כי לא יכסה את השלחן בבית במפה, שרק בסוכה הוי קבע. אולם הפרמ"ג סק"א והמטה אפרים סי' תרכה, לא כתבו כי יכסה את כל חדרי הבית מפה כשם שמכסה את בית התבשיל (מטבח) במפה, הגם שהוא עראי. הרי שנח' אם יש לעשות מעשה היכר בידיים שיבטא כי ביתו עראי הוא, או תלוי הוא בכוננת הלב ולפאר הסוכה ומימלא הבית נעשה עראי.

דירת קבע בעינן, הוא דין בסוכה או מדין דירה: ר' יהודה הצריך בדף כא: סוכה דירת קבע. ויש לחקור אם יש לבנות סוכה שתהא קבע, או שע"מ שיהא ראוי לדיריין בעינן קבע. נראה שהוא מח' ראשונים בריש מכילתין לגבי סוכה הגבוהה כ' אמה שר' יהודה הכשירה. הרמב"ן במלחמות באר בדעתו משום דיליף מקרא 'בסוכות תשבו' שצריך דירת קבע. וכן המאירי סבר כי ר"י למד מהנא' 'תשבו כעין תדורו' שבעינן דירת קבע. הרי שהצריכו דירת קבע בסוכה ומהל' הסוכה הוא. ברם הרא"ש באר בדעת ר"י שהכשיר לא בעי דירת עראי, אלא הכשיר אפי' דירת קבע. נראה שמשום הדיריין הצריך קבע, ולא בשל הל' הסוכה.

כוונה בסוכה: הב"ח למד בסי' תרכה מהפסוק למען ידעו דורותיכם כי יש במצווה זו כוונה נוספת מכל המצוות ויש לכוון לטעמי המצווה לקיים את המצווה כתיקונה, ולא בכדי טרח הטור לכתוב באריכות את טעמי הסוכה. הט"ז בסי' תרמ"ח נקט כי מטעם זה פטורים החולה והאבל מהסוכה שכן אינם יכולים לכוון כנדרש בסוכה (וצ"ע שבגמ' אמרו על חולה שרק כשמצטער מהשהות בסוכה ולא כל חולי פוטר. וכ"כ הרוקח סי' ריט שרק חולי מחמת הסוכה פטור ולא כל חולה. וכן כתב לבוש סי' תרס"ג טעם שחולה פטור שנא' וחי בהם ולא שימות). המחצית השקל בהל' ציצית בסי' ח סק"י הסיק מדבריו שהכוונה מעכבת גם בדיעבד, וכן סבר הביכורי יעקב הכא בסק"ג. והפרמ"ג בסי' תרכה בסק"א חלק וכתב כי הכוונה נצרכת רק לכתחילה ולא בדיעבד, הביאו המשנ"ב בסק"א (ולדבריהם מצאנו בדאו' דין רק לכתחילה ולא מעכב בדיעבד, וראה ע"כ בלקח טוב לר"י ענגיל סי' ח). ואפשר שנח' אם הוי טעמא דקרא למצווה בלבד וע"כ אינו מעכב אלא הוא שלימות המצווה, או שכיון שיש נפק"מ לטעם זה הלכה למעשה, שכן סוכה גבוהה מכ' אמה פסולה, הרי דרישת התורה 'למען ידעו' הינה מרכיב בגוף המצווה, לפיכך הכוונה מעכבת בה. וכן נראה שסבר הביה"ל בסי' ס ד"ה 'וי"א' לגבי ציצית. וע"כ יש להזהר והלקפיד בכל התחייבות בסוכה, לכוון כנדרש.

ראיית הגר"א מהתרגום לדעת ר' אליעזר: השו"ע בסי' תרכה כתב שיכוון בשיבתו בסוכה לזכר ענני הכבוד. והעירו כי זוהי דעת ר' אליעזר בדף יא: ופליג עליה ר' עקיבא שבאר כי אלו היו סוכות ממש. והלכה כר"ע מחבירי. ובביאור הגר"א יישב שיש עוד שסברו כר' אליעזר, ומונה בתוכם את תרגום אונקלוס שתרגם 'ארי במטלת עניין'. וק' שכן במגילה ג. נא': 'כי תרגום של תורה אונקלוס הגר אמרו מפי ר' אליעזר ור' יהושע'. וא"כ מה הרבותא ומה ראייה יש שגם בתרגום פירש כר' אליעזר, הלא התרגום מפי ר' אליעזר אמרו? ואחי הרב צבי יהודה נ"י ישב כי בירושלמי מגילה א, ט איתא ש'תרגם עקילס הגר התורה לפני ר' אליעזר ולפני ר' יהושע וקילסו אותו'. הרי שלירושלמי אונקלוס הגר אמר בפני עצמו. ושפיר הוכיח מכך הגר"א.

תוכן הכוונה: המג"א בריש סי' תרכה כתב כי יכוון בשיבתו זכר זכר ליצ"מ. ואילו הפרמ"ג במ"ז סק"א כתב כי דבר זה נתון במח' התנאים אם היו לאבותינו סוכה ממש או ענני כבוד. הטור ושו"ע כתבו כוונת ענני כבוד. הרי שלמג"א יש לזכור עניין היציאה בכללות ואילו לפרמ"ג יש להצמד לכוונה מסויימת. כן בסי' תרפה לעניין מצוות זכור את אשר עשה לך עמלק, סבר המג"א שאם שמע פרשת ויבוא עמלק יצא יד"ח, והמשנ"ב שם ס"ק טז הקשה שצ"ע שכן הציווי הינו לזכור את אשר עשה עמלק ולמחות שמו, דבר החסר בפרשת ויבוא עמלק. ולמג"א צ"ל שדי שמזכיר באופן כללי את העניין. וכן עוד מצאנו כי סבר המג"א בסי' סז סק"ג לגבי מצוות זכירת יצ"מ, שיוצא יד"ח בפרשת שירת הים. והרעק"א והחת"ס חלקו עליו שם מהנאמר בפסוק למען תזכור יום צאתך מארץ מצרים ולא די במה שמזכיר שעבר הים, הובאו במשנ"ב סק"ג. ולמג"א צ"ל כי הבין שהמצווה להזכיר כללית עניין היציאה (ורק בליל הסדר מצאנו כי

יש להתחיל ולסיים בעניינים מסויימים. אמנם בתוספתא מבואר כי אף בליל הסדר יכול לעסוק בהלכות הפסח, ולא בענייני היציאה בדוקא, וכ"כ הגרי"ז).

מהות הכוונה: מהט"ז והמג"א נראה כי למ"ד שהיו סוכות ממש אין מצווה להזכיר את עניין הסוכות אלא רק את עניין היציאה ממצרים, ואילו הפרמ"ג הביא רשב"ם בויקרא כג, מג כי יש להזכיר את הסוכות ממש בעונה זו שבשנה, עונת האסיף, לבלתי רום לבבינו. וכ"כ הרמב"ן שם כי יש להזכיר הסוכות ממש שאף שהיו אבותינו במדבר לא חסרו דבר. וערוך השלחן בסי' תרכה סעי' ג נקט כי יש להזכיר את הסוכות לציין מעלת אבותינו שאפילו שלא היה להם בית, הלכו אחר ד'. אולם האבן עזרא ציין כי מקיימים מצוות סוכה זכר ליצ"מ, ודוקא בעונה זו להורות ולפרסם כי מבקשים לקיים מעשה מצווה ויוצאין החוצה למרות הקור שמתחיל לסרו. הרי לנו מחלוקת יסודית אם החיוב לזכור ע"י הסוכה את עניין יצ"מ כ"כ האבן עזרא, הט"ז ומג"א. או את הסוכות עצמן בשל המשתמע מהם וכ"כ רשב"ם, רמב"ן, הפרמ"ג וערוך השלחן.

על אלו מעשים שמתבטל מסוכה עובר איסור: הרמב"ם בהל' סוכה ו, ה-ו באר כי מקיימים מצוות סוכה באכילה, שינה, טיול ושינון, אך איסור עובר רק אם אוכל וישן חוץ לסוכה. וכן פסק המחבר בסי' תרלט א-ב (והרז"ה בסוף פסחים מנה את הטיול בסוכה כחיוב). והר"ח בדרך כח: שלגרוס צריך קבע בסוכה. וצ"ב מהו גדר זה שהגם שמצווה לנהוג הכל בביתו, מ"מ אין איסור בידו אם לא נהג כן. וברור כי הדיון הוא בגדרי תדורו, אלו מעשים מיוחדים רק לבית, ואותן הוא מנוע מלעשות מחוץ לביתו, ואלו מעשים עושה מידי פעם מחוץ לביתו וע"כ אף שמצווה לעשותן בסוכה, מ"מ אין בידו איסור אם לא נהג כן, שהרי אף עושה כמותן מחוץ לבית. ואפשר שיש מעשים שאף שעושה אותם מחוץ לביתו אינם סותרים את התדורו, על כן אין להקפיד אם נעשים חוץ לסוכה. ואזי האיסור הוא לעשות את סוכתו עראי.

ביטול מצוות סוכה נחשב כעובר על איסור בידים או שמבטל עשה (מלבד כזית ראשון): רעק"א בשו"ת החדשות סי' ב וכן בחי' למסכת סוכה דף כה. כתב כי ביטול מצוות סוכה הוא בשב ואל תעשה, וע"כ אף ששלוחי מצווה עוברים בידים ואוכלים מחוץ לסוכה, גדר המצווה לאכול בסוכה והינו מבטל זאת בשב ואל תעשה אך אינו עבירה ואיסור. והשווה זאת לדברי המג"א בסי' יג סק"ח בהל' ציצית כי מבטל עשה כשאינו מטיל ציצית בבגדו ולא מוגדר כמבטל בקום עשה. הפנ"י בסוכה כה. חלק ע"כ וס"ל בתי' השלישי כי דוקא בסוכה נאמר הכלל העוסק במצווה פטור מהמצווה כי בסוכה איכא נמי איסורא בקום עשה כשאוכל ושותה וישן חוץ לסוכה. והאמרי בינה או"ח סי' יג, ג הקשה עליו שהוא איסור בשב ואל תעשה בלבד. הפרמ"ג בסי' תרמ סק"י הסתפק אם אונן פטור מהסוכה ככל מ"ע או דוקא משוא"ת פטור אך בביטול סוכה הוא קום ועשה. והביכורי יעקב בס"ק יט דימה דינו זה לאוכל ללא נט", או לאוכל בתענית שהוי איסור (אך פטרו בשל כך שלא הצריכוהו לעשות מעשה ולילך לסוכה בשל טרדת אבלו). ובמשנ"ב העתיק זאת שם בס"ק לא ובשעה"צ מזו. עוד הסתפק הפרמ"ג שם

בס"ק טו אם צריך להוציא ממון רב על קיום מצוה זו כדין איסור או דילמא א"צ ככל מ"ע שנפסק בס' תרנו שאין להוציא ממון רב (ושמא י"ל אף שהוא קום ועשה מ"מ אינו איסור וא"צ להוציא עליו את כל ממונו). המנ"ח במצווה שכה יישב דברי התוס' בדף ט. שהקשו מדוע צריך פסוק למעט סוכה גזולה, תיפוק ליה שהוא מצווה הבאה בעבירה (ע"כ נקטו כי מהב"ע הוא דרבנן). והמנ"ח חידש מכח זאת שהגם שהיושב בסוכה זו אינו נחשב כמקיים מצווה שכן מהב"ע היא, אך לא נחשב כעושה איסור, שכן שם סוכה עליה. ובשל הפסוק התמעט גם שם סוכה ממנו והוי כאוכל מחוץ לסוכה ועביד איסורא (ראה אבי עזרי סוכה ה, כה שלא יתכן שלגזולין אינה סוכה ולנגזל הוי סוכה, ופשיטא ליה שאיסור הגזל גורע מהקיום ולא מהחפצא). ביסוד הספק עומדת החקירה בגדר מצוות הסוכה אם המצווה הינה לאכול בסוכה או שהסוכה מתירה את הנעשה בקביעות בביתו. כשם שדנו בגדר מצוות ציצית, אם הציצוי הינו לא ללבוש בגד בהעדר הפתילים, או שהלבוש ארבע כנפות מחוייב הוא בציצית, בהנחה שאינו אנוס (לא מבחינת הזמן, שהציצוי בציצית הוא אחרי לבישת הארבע כנפות. שכן השאגת אריה סי' לב נקט כי מחוייב בציצית גם קודם העיטוף ובכו"ז כתב כי הוא נחשב מבטל בשוא"ת. אלא גדרה של המצווה היא שיטיל ציצית בבגדו ולא שילבש בגד שבו ציצית). וניתן לומר שרעק"א והאמרי בינה ס"ל כי התורה ציוותה לעשות מעשי דיוורין בסוכה, והמבטל זאת אינו מקיים מצוותו, ואילו לפנ"י, פרמ"ג והמשנ"ב התיירה תורה את פעולות הדיוורין רק בסוכה. והמבטל זאת עביד איסורא שנוהג כן חוץ לסוכה וכ"כ בשערי יושר ג, יט. נפק"מ יש למח' זו לגבי להחמיר באכילת עראי, וכן אכילת קטן, אם עביד מעשה איסור או שאין כל איסור בידו. האתוון דאו' בס' יא הבין כי כיון שהתורה לא ביקשה את הישיבה בסוכה, אלא אסרה את האכילה מחוץ לסוכה, אין לנשים ולכל הפטורים לברך על ישיבתה. וראה עוד במנחת שלמה ח"א סי' א.

טעם פטור אכילת עראי מסוכה: הריטב"א בדף כה כתב בטעם פטור מסוכה כי כן עושה אדם אכילת עראי מחוץ לביתו. והר"ן שם כתב שהוא משום שאכילת עראי לא חשיבא ולא הוי כעין תדורו. והמשנ"ב הרכיב אתרי רכשי את הטעמים וכתבן כאחד בס' תרלט ס"ק יב: 'דזה לא חשיב לחייבו בסוכה דאף בביתו מצוי שאוכל עראי חוץ לביתו'. ובשעה"צ ס"ק כה ציין לדברי הר"ן והריטב"א אלו. ולכאורה יש כמה נפק"מ. לעניין שנת עראי דבר הנהוג כן בדרכים, הגם שיתכן ונחשב כ'חשוב' כדברי רש"י על דברי רבא בדף כו. כי אין קבע לשינה, דסגי ליה לאיניש אף בשנת עראי. ועוד יש לדון על מש"כ במקראי קדש סי' לב כי ר' יוחנן בן זכאי ורבן גמליאל הקפידו לאכול עראי דוקא בסוכה, ואין לומר שנהגו כן משום שכן מנהג נשיאים שלא לאכול מחוץ לבית כלל. שכן אז היה חיוב לאכול בסוכה מדינא ולא חומרא בלבד. נפק"מ יש לכל זה אם יש עניין להחמיר ולא לאכול עראי חוץ לסוכה או שאין זה כלל חיוב לאכול זאת בסוכה ואין מעלה במעשהו זה. ובדף כו מצאנו כי חכמי ישראל החמירו על עצמם ובקשו להעלות לסוכה את אכילתן, לעומת ר' צדוק שם בע"ב שלא אכל עראי בסוכה. השו"ע כתב בס' תרלט, ב שמי שמחמיר הרי זה משובח וכ"כ המג"א בס' תרמ ס"ק טז. וכן הוא ברמב"ם בהל' לולב ו, ו: 'ומי שיחמיר על עצמו ולא ישתה חוץ לסוכה אפילו מים הרי זה

משובח' (ודלא כב"ח שכתב משמיה דמהר"ם מרוטנבורג שבמים אין להחמיר). והשערי תשובה שם סק"ד שאין כלל חומרא בפחות מכביצה. והוסיף הביה"ל ד"ה 'אבל' בשם הר"ן דף יא. מדפי הרי"ף שאף לת"ח יכול שלא להחמיר על עצמו דומיא דר' צדוק.

אכילת עראי בשבת ויו"ט: השו"ע בסי' תרלט, ב כתב שמותר לאכול אכילת עראי חוץ לסוכה. ובהג' רעק"א כתב בשם א"ר, שבלי הלקט והצל"ח כי אכילת עראי בשבת חשיבה קבע. וכתב כי אה"נ וקודם שיצא יד"ח סעודת היום הדין עימם. אולם אחר שאכל סעודתו יכול לאכול עראי גם בימים אלו. אולם אי נימא דחשיבות היום גורמת לחשיבות כל אכילתו שביום זה, הרי אף אחר שאכל סעודתו יהא אסור לאכול אכילת עראי חוץ לסוכה בשל חשיבות אכילתו בשבת ויו"ט. ראה ר"ן בדף יא מדפי הרי"ף שכתב כי חייב בכזית ראשון בסוכה משום 'שהכתוב קבעו חובה'. דהיינו בשל הג"ש ט"ו מפסח שחייבה באכילה בכזית בלילה זה, הוי אכילה חשובה המחוייבת בסוכה, ושאר אכילות בשיעור זה יחשבו כאכילת עראי ואינן מחוייבות בסוכה. הצל"ח בברכות מט: הבין מתור"ה 'אי בעי' שאף ללא הג"ש יש חשיבות לכזית פת בחג מדין חיוב סעודה, ובשל כך מתחייב בסוכה. הרי שחיובו באכילה ביו"ט משוי כאכילת קבע. ואולם מדברי הר"ן הנ"ל שלא הסתפק בחיוב סעודה של יו"ט והצריך דוקא ג"ש מפסח בכדי לחייב בסוכה על כזית, נראה כי חיוב האכילה ביו"ט אינו משוי אכילת קבע. והביה"ל בסי' תרלט ד"ה 'בליל יו"ט' הקשה מאדם שהאכילה מזיקתו ומצערתו שיכול להתענות בשבת ויו"ט, וא"כ לא מצאנו חיוב אכילה אלא להתענג. ולכאוי' צ"ל מי שאכן אוכל, אכילתו חשובה ומחייבת בסוכה.

סוכה שאינה שווה פרוטה: נח' ר"א ורבנן בדף כז: אם יש דין שלכם בסוכה, ולרבנן למדו מקרא כל האזרח בישראל ישבו בסוכות כי כל ישראל ראויים לישב בסוכה אחת. ורש"י באר בדעת רבנן: 'א"א שיהא לכולן, דלא מטי שוה פרוטה לכל חד אלא ע"י שאלה'. הרי שאין דין שלכם בפחות משוה פרוטה. והמנ"ח במצווה שכה תמה דאיך יוצאים יד"ח בערבות שאינם שוות פרוטה והלא בהם בעינן דין לכם. ולכאורה לית מאן דפליג שיש בעלות על פחות מפרוטה, וניתן לסחור עימו ולמוכרו (ב"מ מזו. קונים בכלי אעפ"י שאין בו שו"פ), והנוטלו – גזל בידו, אלא שאין לוקין ע"כ (המחנה אפרים א כתב שהדרך למחול על שווי זה). ומדוע אין דין שלכם בפחות מפרוטה. אלא ש"ל בדעת רש"י שבמצוות בעינן בעלות של שוה פרוטה בשל החשיבות. כשם שמצאנו בנר דאכסנאי שעליו להשתתף בפריטי בכדי שנו דבעה"ב יעלה גם לו, ויש שבארו, שהוא בכדי שיהיה לו חלק בנר. וכמו"כ באר רש"י בדף לה. ד"ה 'לפי שאין' שאתרוג ערלה אסור משום שאין בו שוה פרוטה ולא באר שאינו ממון כלל. שכן במצוות שיש בהם דין לכם, צריך ממון חשוב ולא די בבעלות גרידא. ובערבה צ"ל שחשיבותה כשנוטלה באגד. ובאוצר מפרשי התלמוד בדף כז: הביא שצריך בסוכה פרוטה בכדי שתחול עליה קדושה, וקיי"ל בגיטין יב: שאין הקדש חל על פחות משוה פרוטה. והעירו שם כי סו"ס יש פרוטה בכל הסוכה, ושפיר תחול הקדושה. ועוד צ"ע מקרבנות שמנויים עליהם כל ישראל.

סוכה ברשות הרבים: בירושלמי בסוכה פ"ג ה"א מסופר על סוכה העשויה בגו שוקא, ור"ל שאלו מי התיר לך. וקרבתן העדה למד מכך שלא אסרו, כי יוצא בה יד"ח בדיעבד. והנה בנר חנוכה נא' בב"ק כב. הותר להוציאו לחוץ ואף אם הזיק לר"י פטור מפני שהוציא ברשות, ובירושלמי ב"ק פ"ו ה"ח חייבו חכמים מפני שהוא כ'אלו שעושין סוכות בפתחי חניותיהם' והזקן בהם שחייבים. ובהג' חת"ס בסי' תרלז בסעי' ג יישב את הסתירה בירושלמי, שתלוי הוא אם עושה הסוכה באמצע רה"ר, מקום שמקפידים או לא, ואז בא"י מותר שכן עביר ברשות. הרמ"א בסי' תרלז סק"ג הביא מהגה' אשרי שלא יעשה סוכה בקרקע של רבים. המג"א שם בסק"ג תמה שצ"ע שנהגו לעשות סוכה ברשות הרבים והוי סוכה גזולה ויתכן שהרבים מוחלים. אך כיון שאף גוים שם, השאלה האם הריהו כגוזל מהם (איירי בחו"ל, אך בארץ י"ל שלא הקנו ישראל לגוים המקום שיעכבו מלבנות סוכה, כסברת החת"ס דלעיל). והביא ספר היראים ורשב"א כי בעינין דין לכם בסוכה. וכ"כ ב"י סוסי' תרסד: 'וא"כ אסור לעשות סוכה ברה"ש העכו"ם לא מחלי על כך ואף דבדיעבד כשרה, מ"מ נ"ל דאין לברך עליה דאע"ג דלית בה משום מצוה הבאה בעבירה, כיון דלא קניא כלל'. וכ"כ השאגת אריה בסי' צט בד"ה 'גם'. האחיעזר בח"ב סי' מז, ח דחאו ונקט כי שאולה כשירה לא מפאת שקנוייה לו לשעה, וכי הוי 'לכם', אלא משום שאין דין לכם בסוכה. וראיה הביא את הגמ' בדף לא. שתקף את חבירו וישב בסוכתו, אין קרקע נגזלת. והרי לנו כי לא בעינן לכם. אולם ראה תוס' בדף כז: בד"ה 'כל האזרח' שהשווה דיני לכם של סוכה ואתרוג, וע"כ לכאור' אף בסוכה בעי לכם. וצ"ת. הרי שסוכת הפקר גרעה מסוכה שאולה או בשותפות בשל דין 'לכם'. המלבי"ם בנחמיה ח, יד כתב על הנא' שם בפסו' יז: 'כי לא עשו מימי ישוע בן נון כן בני ישראל', שלא עשו סוכות מימות יהושע ובימי דוד ושלמה, כיון שאין לעשות סוכה ברשות הרבים, ובירושלמי אין בה כלל רשות היחיד שכן לא נתחלקה לשבטים. עד שבא עזרא וקידש את הארץ מחדש, התנה בהקדשתו והחזקתו, שיאפשרו לבנות סוכות ברה"ר בא"י, וממילא אף בירושלים הותר לבנות סוכות.

מכניס קדרתו לסוכה, מה שם הפסול: הגמ' בדף כט. אמרה כי מאני מיכלא מחוץ לסוכה. ופרש"י לאחר שאכלו בהן, צריך להוציאן חוץ לסוכה מפני שהם אז נמאסים, אך קודם לכן מותר. וכ"כ הרא"ש פ"ב סי' יט, הטור בסי' תרלט, הרמ"א והמג"א בסק"ג, וקודם לאכילה מותר טעמם מפני שגם בבית נהוג כן וכ"כ ביכורי יעקב. אך הרמב"ם ו, כ לא חילק בין לפני סעודה או אחריה, ואסר להכניס קדירות וקערות לסוכה. ונראה כי אוסר אף שהינם נקיים מפני שמאוס הוא להכניסן למקום כבוד וכן הובא במחבר. ברם התוס' בשם בה"ג נקטו כי מיירי בכלי לישנה, ולא מטעם מיאוס אלא כעין תדורו בעינן, והני אין רגילין להיות בבית דירה. וכ"כ ר"ת בספר הישר סי' שמז שסוכה בית כבוד היא ואין להכניס לשם כלים אלו, והובאו במשנ"ב סק"ה ובשעה"צ סק"י. אולם המאירי אסר להשאירם בסוכה בשעה שרוצה לישן, לשנן ולטייל ומונעים ישיבתו, אך בכל עת האכילה, אין קפידא. אפשר לומר כי מח' משולשת לפנינו. אם האיסור הוא משום ביזוי מצווה, וככל המצוות שאין לבזותן אלא לעשותן בכבוד, או שבמעשהו

זה מאבדת הסוכה את שמה וחשיבותה או שהוא רק מפריע לבעלים מלהתנהג כביתו. וניתן ללמוד זאת משם הפסול שנגרם כתוצאה מכך. הגמ' בדף מח. אמרה כי ביום השביעי יוריד הכלים לסוכה. הרי"ף והרמב"ם ו, יד כתבו כי בכך פוסל לסוכה ומכיר כי נגמרה מצוותה. אך בעה"מ בדף כג. מדפי הרי"ף תמה כי אין בכך כל פסול. והרמב"ן במלחמות והר"ן כתבו כי הכוונה לפוסלה מלשון פסל ומוקצה, שאינה כדירה אלא כמוקצה שבבתיים. אך יש שפסלו מדרבנן ומגזירה דילמא שביק לה ונפיק, כ"כ הראב"ד, הריטב"א ומאירי בדעת הרי"ף ור' מנוח בדעת הרמב"ם, הביאם בשעה"צ ס"ק יג ואין לברך בשעה שמונחים שם 'לישב בסוכה'. ואילו בהג' החת"ס מגדיר זאת שאכן לא הסוכה נפסלה אלא שחכמים פסלו ישיבה זו. ויסוד החילוק אם במעשה זה הינו גורם לשינוי במעמד הסוכה, או שמוכיח שאינו ביתו עור.

חיוב נשים בסוכה: הרמ"א כתב בסי' תרלט סעי' ג בטעם המקילין שאינם יושבים בסוכה, מפני שאינו יכול לישן עם אשתו. והסיק כי יש להחמיר ולישן עם אשתו בסוכה. והגר"א חלק ואינו נפטר מהסוכה אף שאין יכול לישן עם אשתו (וברור כי חיובו אינה תלוי באשתו, דאטו בימי איסורה אינו כעין תדורו ופטור, וכי אבל שאסור באשתו אינו חייב בסוכה. אלא שצריך יכולת דיריין בסוכה הגם שבפועל יתכן ואסורה עליו. הקרבן נתנאל פ"ב סי' ז סק"צ פרש איש ואשתו מבחינת שנמצאת עימו ולא שמתרת לו). והנה הר"ן בריש פ"ב דקידושין כתב כי האשה מצווה לסייע לבעל בקיום פו"ר, וזהו מצוותה הגם שאינה מצווה על הפו"ר. וכן מחוייבת לעלות לירושלים הגם שפטורה מעלייה לרגל משום שיש חיוב על בעלה לשמחה כמבואר בקידושין לד:.. הרי שאשה מחוייבת לסייע לבעלה לקיים מצוות הקשורות עימה. וצ"ע מדוע הכא אינה מחוייבת לישב ולישן בסוכה כדי שבעלה יוכל לקיים מצוותו. ואולי גדר חיוב הבעל בכעין תדורו מגדיר כי אין עליו כל חיוב כשאשתו אינה עימו. ולא דמי לשאר מצוות שהחיוב המוטל עליו אינו תלוי באשתו, וחיוב מוחלט הוא ואשתו צריכה לדאוג שיקיימו. אך בסוכה אם אין אשתו עימו אין עליו חיוב של דירה בסוכה, וכן הוא בערכין ג. שסברו לפטור כהנים מסוכה משום שאין נשותן עימם כדירה. ושפיר אין אשתו ג"כ מחוייבת לישן עימו שם, שכן לא חל עליו חיוב בשעה שאינה שם ואינה מחוייבת לסייעו כשאינו מחוייב.

פטור מצטער: הרב"ז כתב בח"ג סי' תתסז כתב שאם אדם מצטער ממקרא שנים מקרא ואחד תרגום הרי הוא פטור, שהרי גם מסוכה מצאנו שמצטער פטור. והק' עליו ר"י ענגיל בגליוני הש"ס בסוכה בדף ח. בד"ה 'לעולם' כי מצטער פטור מהסוכה מטעם שאינו כעין תדורו שקשה עליו הישיבה בסוכה. אך לא שמענו פטור של צער ממצוות. וכן הק' הקו"ש ח"ב סי' מו על תשו' הגאונים שפטר חולה שאינו יכול להתפלל מתפילה, דילפינן מסוכה שמצטער פטור. אך מדין משמשיין יש ראייה לפטור, שכן פטורין מטעם שעוסקין במצווה, וה"ה כל אדם שעוסק במצווה דגופו, פטור ממצוות אחרות. ראייה נוספת שמצטער אינו פטור מהחיוב אלא שאינו דיריין עבורו, מדף כז: שר"א סבר שאין יוצאין מסוכה לסוכה, אך ריבה את המתגיירים בחוה"מ (שאינם ברי חיובא בגיותן) שיכולים לעשות סוכה לשאר הימים. ומדוע לא ריבה גם את

המצטער בימים הראשונים שיקיים בשאר ימים. הרי לנו שמצטער הוא בר חיובא גמור, אלא שאינו יכול לקיים דיוורין בסוכה כנדרש ומכאן פטורו.

הלימוד מפסח לגבי לילה ראשון

גזירה שווה ט"ו ט"ו בין לילה ראשון של פסח וסוכות: ראה בגליוני הש"ס לר"י ענגיל בסוכה כז. שהביא ספרא בפרשת אמור יב הממעטת מצה בסוכות וסוכה בפסח, הרי שהבינו שדינם שווה לגמרי. וראה שם שהשווה דינם לעניין כל האזרה, שומטין וחוטפין מיד התינוק, איגוד וכריכה, ח"י נענועין ושימור מהמזיקין.

אלו דינים למדו מהק"ו, והאם נלמד דין אכילה או ישיבה בסוכה: תוס' בסוכה כז. ד"ה 'אי בעי' והרא"ש פ"ב סי' טו הביאו ירושלמי בסוכה ב, ז שיאכל כזית דגן בסוכה. וכן פסק מרן השו"ע בסי' תרלט סעי' ג. וציין הגר"א לירושלמי הנ"ל. והירושלמי הסתפק אם יוצא במיני תרגימא. ושו"ע הזכיר שיאכל פת, והגר"א כתב כי לחומרא בעלמא הוא. והפרמ"ג בסו"ס תרמג הסתפק אם מהני פת עשירה, והר"ן בספ"ב בסוכה כתב כי אמנם במצוות אכילת מצה לא יוצאים בפת עשירה אך בסוכות כן יוצא יד"ח. והשערי תשובה בסי' תרלט סק"ח הביא משמיה דהמחזיק ברכה כי לא יוצא יד"ח בפת הבאה בכיסנין. והסתפק השערי תשובה אם למדו מפסח כי בעינן קביעות סעודה או פת בדוקא. ובמקראי קדש סי' לא השיג עליו וכל הפסול למצוות מצה אינו יד"ח בסוכה. וכן הצריך המשנ"ב בסי' תרלט ס"ק כא פת גמורה (ולא חשש להזכיר לאסור פת עשירה כפרמ"ג). והנה לכו"ע אין דין אכילת מצה בסוכה, שכן ציווי זה נאמר דוקא בפסח, והג"ש למדה רק דין אכילה. וספק הפוסקים הינו אם יש להשוותן בברכה או בפת. הדר"מ בסי' תרלט הביא את דעת המהרי"ל שאסור לאכול בערב סוכות מו' שעות ולמעלה, וכתב ע"כ שחומרא היא בלי טעם, שכן בפסח בעי לאכול מצה לתיאבון ואילו בסוכות אין מצוה באכילה אלא בישיבה. אך מצא אח"כ במהרי"ל בשם הירושלמי כי צריך להכנס לסוכה שהוא בתאוה. הרי שנח' בשאלה אם למדו מהג"ש לאכול כמצוות היום עם כל דיניו ופרטיו, או שלמדו כי יש לקיים את מצוות היום באופן חיובי ולא קיומי, ואזי גדר המצווה הוא בישיבה ולא באכילה. נפק"מ נוספת יש אם בעי אכילה בבת אחת כנפסק במג"א ריש סי' תעה גבי מצה, או שלמדו מהג"ש רק דין לישב בסוכה, וא"צ לאכול באופן זה. עוד הסתפק המנ"ח במצווה שכה אם יש דין לכם באכילת הכזית הראשון. ותלוי הוא מה כלול בג"ש מפסח. נפק"מ נוספת האם יש לאכול הכזית הראשון לבדו ללא תוספת כל שהיא, דלא אתי רשות ומבטל מצווה, או שניתן ללפת עימו לפתן, כמש"כ הצ"ח בפסחים קח. ואם למדו מהג"ש חובת ישיבה בסוכה, הרי וודאי שניתן לאכול ליפתן עם הפת.

אכל יותר משיעור חיובו אם מצטרף לכזית ראשון: תלוי הוא בחקירה דלעיל. במצה מצאנו כי כל אכילתו מצטרפת לכזית ראשון, אך בסוכה אם המצווה בישיבה ולא באכילה, די במה שקיים המצווה בכזית ושוב אין עוד חיוב מכח הג"ש לחייבו באכילה נוספת ולהחשיב את שאר אכילותיו. הנה השערי תשובה בסי' תרלט ס"ק יג הביא משמיה דהאורחות חיים וכ"כ במחזיק ברכה לחיד"א שם אות א שנכון לאכול את כל סעודתו בסוכה בלילה הראשון, גם אם ישנם גשמים. ונשאר עליהם בצ"ע. ולכאור' נח' בנ"ל אם כל סעודתו כעת מחוייבת בסוכה בשל צירופה לאכילתו בלילה זה, ודין אכילה בליל זה מחוייב בסוכה. או שאינו חייב באכילה אלא לישיב בסוכה, וכבר קיים בכניסתו ואכילתו את השיעור המחוייב ותו לא מצטרף. מדקדוק ל' הרמב"ם נראה כי מצטרפין אכילותיו, שכתב בהל' סוכה ו, ז: 'אכילה בלילי יום טוב הראשון בסוכה חובה, אפילו אכל כזית פת - יצא ידי חובתו'.

המצווה בלילה הראשון לאכול כזית או כביצה: הרמב"ם בהל' סוכה ו, ז הצריך לאכול בלילה הראשון כזית בלבד. והר"ן בדף יב: מדפי הרי"ף וכן הריטב"א בדף כז: הביאו דעות הסוברות שבעינין לאכול כביצה. וספקם הוא כסעיף הקודם, מה נלמד מג"ש זו. האם למדו שבעינין אכילה בסוכה וא"כ בעי סעודת קבע, או שיש מצווה לישיב בסוכה וככל מצווה שיעורה הוא בכזית. ואפשר שנחלקו אם בלילה זה מותרת סעודת עראי חוץ לסוכה, וע"כ צריך לאכול דוקא כביצה שהוא קבע שייחשב עבורו מצווה, או דילמא אכילת עראי נאסרה בלילה זה וע"כ די בכזית שיאכל בסוכה וכ"כ הטור בסי' תרלט, הובא במג"א בסק"ט. והנה הרמב"ם התיר בהל' ו לאכול מחוץ לסוכה עראי גם בלילה זה ומאידך הצריך לאכול כזית בלבד, ותימה ששיעור זה הרי יכול לאכול חוץ לסוכה. ובאר בהררי קדם סי' קיד שלרמב"ם החיוב לאכול בלילה זה כזית הינו חיוב בפנ"ע ואינו משום מצוות בסוכות תשבו, ואף שרשאי לאכלו חוץ לסוכה, מקיים בו מצוות אכילה בסוכה. אך לטור הג"ש ט"ו למדה כי יש לנהוג ולקיים את מצוות בסוכות תשבו, וע"כ בהכרח שנאסרה אף אכילת כזית חוץ לסוכה, שכן באכילת כזית חוץ לסוכה סותר לדין תדורו הדורש לאוכלו בסוכה. וכן נראה שלמד השעה"צ בס"ק מד, שאחר הכזית הראשון התיר אכילת עראי חוץ לסוכה, הרי למד כי הג"ש לימדה כי יש לקיים את מצוות בסוכות תשבו, ואח"כ מחוייב רק בכעין תדורו. והר"ן שם כתב כי חייב בכזית ראשון בסוכה משום 'שהכתוב קבעו חובה'. דהיינו בשל הג"ש ט"ו מפסח שחייבה באכילה בכזית בלילה זה, הוי אכילה חשובה המחוייבת בסוכה, ואה"נ ושאר אכילות בשיעור זה יחשבו כאכילת עראי ואינם מחוייבים בסוכה.

הברכה על מצוות הסוכה

נוסח ברכת לישיב בסוכה: דעת הרמב"ם וכ"כ הגר"א כי הכניסה לסוכה מחייבת ברכה שבכך מקיים מצווה. וא"כ נוסח הברכה צ"ע, מדוע מברכים על הישיבה? ומרן הגראי"ה קוק

זצ"ל (מובא בשיחות הרצי"ה מועדים ח"א עמ' 118) מבאר כי ישנם נוסחי תפילה שנקבעו עפ"י לשון הפס', וכיון שבפס' נאמר 'בסוכות תשבו שבעת ימים' הרי שאף בברכה אנו מציינים את הישיבה בסוכה. ואאמו"ר שליט"א באר כי המכוון בברכה הוא על גדר המצווה 'תשבו כעין תדורו', וע"כ כיון שכניסתו לסוכה הינה בשל קיום ציווי זה לכן מברכין 'לישב בסוכה'.

ברכה על מצווה קיומית: בשאר ימי החג אין מצווה מדינא לאכול ולישב בסוכה אם אינו אוכל סעודת קבע. ובכו"ז נקטו הרי"ף, הרמב"ם והגר"א שיברך 'לישב בסוכה' בכניסתו לסוכה, הגם שאינו מחוייב להכנס לחיוב זה. ויש לתמוה היכן מצאנו כי מברכים על מצווה שאינה מחוייבת בהכרח. הנה בתש' הרשב"א ח"ג סי' רפז הביין כי היא מצווה חיובית שיש לאכול ולישן בסוכה כל ימי החג וע"כ מברכין כל הימים על הישיבה בסוכה, להבדיל מפסח שאין מצווה בשאר ימי החג. וכן נראה מהמג"א בסי' תרלט ס"ק יז שהביא מהרי"ל שע"כ מברכין על סוכה כל פעם לעומת מצה. ויתכן דמשו"ה הצריכו שהברכה תאמר דוקא באכילת סעודת קבע, או כספק הפוסקים באכילת כביצה מזונות כמובא במשנ"ב סי' תרלט ס"ק טז, כדי להחשיב את כניסתו ואכילתו כחיוב ע"מ לחייב ברכה, שכן אכילה זו לא יכל לאכול חוץ לסוכה ונכנס א"כ לחיוב בסוכה. וליישוב את הרמב"ם יש שרצו לומר בדעתו כי רק כניסה לשם קביעות מחייבת בברכה. וע"כ כתב המשנ"ב בס"ק מח כי ישהה שם זמן מה. ויתכן והביין הרמב"ם שאמנם כל כניסה לסוכה בפנ"ע היא מצווה קיומית, ברם בסה"כ הוא מקיים מצווה חיובית של תדורו, ע"כ שפיר מברך על כך. והנה הגר"א (משנ"ב שם ס"ק כד, וכן החזקוני) כתב כי האוכל מצה בשאר ימים מקיים מצווה, ומסתפק במשנ"ב כי אף בסוכות ה"ה כן שהאוכל מקיים מצווה קיומית (וקצ"ע בדבריו שכן בסוכה חייב לאכול שם ואינו קיומי). אמנם מצאנו ברכה על מצווה קיומית בברכת כהנים, שאמרה הגמ' בר"ה כח: שמצא ציבור מתפללים אי בעי מברך. וכן לר"ת (בר"ה לג. תוד"ה 'הא') נשים הרוצות לקיים מצוות שהזמן גרמן מברכות, וכן בתפילין לדיעות שהמצווה הינה פעם ביום ולא בכל משך היום (כספק הפרמ"ג ריש סי' לז), ובכו"ז אי בעי מניח ומברך. וכן באכילת תרומה וקדשים קלים מצאנו כי אינו מחוייב לאכלם כדאמר הרמב"ם בסה"מ מצווה פט, רק שלא ישחיתם, ובכו"ז מחוייב לברך על מצווה קיומית זו, כדאמר הרמב"ם הל' תרומות טו, כב. הרמב"ן בהשגה ג לסה"מ כתב כי יש מצווה לאוכל פירות שביעית והחזו"א בסי' יד נקט שהוא איסור עשה ואין לברך על אכילתן מטעם הנ"ל. ובשעה"צ סי' תעה ס"ק לט הסתפק אם שומר אבידה שפטור מן המצוות יכול לברך על אכילת מצה, שכן עבורו היא מצווה קיומית. הנה מצאנו מאירי בדף כז. שכתב כי ניתן לברך על אכילת עראי ואף על המשנן בסוכה 'לישב בסוכה' הגם שברור שאין מחוייבים לאכול ולשנן בסוכה, וא"כ נקט כי מברכין על מצווה קיומית. וכן מצאנו שסבר כן גם בדין נטילת הלולב, בדף מא: כתב בשם 'יש מצריכים' (ומהדורת 'קדם' בהערה הביאו כי הוא שיבולי הלקט סי' שסו בשם ר' האי) שכל זמן שנוטל בשנית את הלולב מברך על נטילה זו. שכן הביין ממנהג ירושלים שניתן כל היום ליטול שוב את הלולב. הרי למרות שאינו מחוייב ליטלם בשנית, מ"מ מברך על נטילתו. נראה לומר שהברכה אינה על הקיום אלא על הציווי, ושפיר מברך על מצווה קיומית.

אימתי מברך 'לישב בסוכה': הרי"ף והרמב"ם ו, יב כתבו שיש לברך: 'כל זמן שיכנס לישב בסוכה', וכן פסק בביהגר"א סי' תרלט סק"ח. והרא"ש פ"ד סי' ג הביא שיטת ר' האי גאון כי הנכנס לסוכת חבירו יברך, אך לא פסק כן (וראה הקרבן נתנאל בפ"ד סק"ג בדעתו) וכתב שדוקא על אכילה מברכין אך לא על נכנס לטייל ולישן. שהאכילה הינה עיקר והשאר טפל אליה. וכן נפסק בסעי' א. הריטב"א כתב בדף מה: שכיון שהמצווה לאכול לשנות ולשנן בסוכה, הרי מתי שקובע עצמו לעשותן, מברך על כך למרות שלא יצא מהסוכה. והביא י"א כי בברכה אחת סגי. הרי שנח' בגדרי תדורו האם צריך קביעות גמורה או די בכך שנכנס לסוכה באופן חשוב - 'שיכנס לישב'. וראה פרמ"ג בסי' תרלט אש"א סק"ה כי על יין לא יברך לישב אף שקביעות הוא, שכן בשתייה חסרה קביעות גמורה. וכן השעה"צ שם בס"ק צג כתב כי אם בא לגבות חוב מחבירו, והוא בסוכה, לא יברך בכניסתו, שכן הוא מתעסק לגבי הסוכה (ויל"ע בגדר מתעסק, דאטו העובר דרך הסוכה ועשאה קפנדריא להכנס לביתו, נחשב שהתעסק במצווה או שלא הוי כלל כניסה לסוכה, וגרע מתעסק). הרי שאף שישב שם לא יברך, עד שיכוון בכניסתו לשם הסוכה. כף החיים שם אות צו הביא מאמר מרדכי שהסתפק, לשיטת ר"ת שאין מברכין על הכניסה לסוכה בלבד כי אם על אכילה, אם כל ישיבה מחייבת ברכה אלא שנפטר בברכה על אכילתו שהינה עיקר והשאר טפל אליה, או דילמא לא תיקנו כלל ברכה על שאר פעולות שבסוכה אלא על האכילה בלבד. נפק"מ למי שמתענה תענית חלום ונכנס לסוכה אם יברך על ישיבתו שם למרות שאינו אוכל מאומה. וראה משנ"ב בס"ק מח בשם הט"ז שהמתענה יברך (ויתכן שהוא צירף את שיטת הרמב"ם והגר"א).

אם מברך קודם שישב או אחרי שהתיישב: הרמב"ם ו, יב כתב שיברך קודם שישב, הרי שישב קמעה קודם שיעשה הקידוש. והראב"ד חולק וסובר שאין להקפיד על הישיבה בעת הקידוש הגם שהינה קודם לברכה, שכן היא על דעת שיאכל ונחשב עובר לעשייתן שאח"כ אוכל שם. והמ"מ והרא"ש כתבו כי מחוייב כבר בכניסתו לסוכה אלא שיכול לברך כל זמן שנמשכת המצווה. והעיר הב"ח בסי' תרמג כי בכז"ז עדיף טפי לברך קודם התחלת המצווה, ומש"כ הרמב"ם שמברך קודם שישב ולא מייד בכניסתו הוא משום שרק בכניסה ישב בה ישיבה מחוייב בשעת הכניסה וישיבה חשובה וכעין תדורו היא, אך אם יאכל בעמידה חסר בקביעותו ולא יוכל לברך על כניסה זו. והרא"ש פ"ד סי' ג הביא מהר"ם מרוטנבורג כי יברך לישב קודם שמברך המוציא, ובוזה תלויה אכילתו ומתחיל חיובו בברכה (הב"י כתב שלא נחשב הפסק אם יברך אחר המוציא קודם שיאכל).

שינה בסוכה

אם המצווה לישון בסוכה או ללכת לישון בסוכה: תוס' בברכות יא: ד"ה 'שכבר נפטר' שואל מדוע אין מברכים על שינה בסוכה לעומת ברכת המפיל שיש לברך. ומיישב או שהברכה על האכילה פוטרתו או משום שאין יודע אם ירדם. הרי לנו כי יש לברך רק על השינה. ברם צ"ע אם ניתן לחייב ישן במצוות, וק' לומר כי חייבו את הישן, שכן אין בו דעת בזמן זה [אמנם להצילו מאיסורים כן שמענו לעניין אם מת אדם בבית שכהן ישן שם שיש להעירו (שו"ת המהרי"ל סי' סה ונפסק ברמ"א ביו"ד בריש סי' שעב, וכ"כ הש"ך שם סק"ג להחמיר באיסור דאו'. אך שם יתכן והוא חיוב של הנמצא בסמוך לכהן מדין 'וקדשתו' שלא יטמא הכהן כמבואר ברמב"ם בהל' כלי המקדש ד, א ובב"ח יו"ד סי' כח שיש מצווה לקדש ולהכין את הכהן לעבודה, ומובן לפי"ז שרק במילי דאו' הוא נפסל ומוטל על הישראל הסמוך לקדשו, אך במילי דרבנן, אינו נפסל בגופו וע"כ אין חובה על אחר להפרישו שכן אין בו פגם, והישן עצמו פטור מכל ציווי). וכן להעיר ישן לקריאת ק"ש ותפילה בזמנה (ראה שו"ע סי' סג סעי' ה)]. ע"כ מסתבר לומר כי חייבו את ההולך לישון לנהוג כן בדירתו של החג, אלא שאם לא נרדם נמצא שלא קיים מצווה. נפק"מ אם יכול להוציא את חבריו שישן בסוכה, שימשיך את שנתו בחוץ, אם מבטלו ממצווה או לא. אמנם דעת הבן איש חי בפרשת האזינו כי המוציא חבריו מהסוכה מבטלו מעשה. עוד נפק"מ לגבי נרדם באופן לא צפוי, בניגוד לרצונו המקורי (כגון באמצע עניין או לימוד) אם מבטל מצווה או לא (מסופר 'בתוספת מעשה רב' על הגר"א שבעת מאסרו השני, שהיה בסוכות, התהלך מצד לצד והחזיק בריסי עיניו לבל ירדם מחוץ לסוכה). דעת הביכורי יעקב שא"צ להעירו, והבן איש חי דלעיל חולק וסבר שחובה להעירו. והרצ"ה קוק זצ"ל בשיחות על המועדים ח"א עמ' 133 באר בגדר מצוות סוכה שיש לשהות במציאות הסוכה, וזהו מחויבותו אף של הישן. ולדבריו, פשיטא שאין להוציא את הישן. ויל"ע במח' הראשונים בדף יג: מדפי הרי"ף לגבי מי שישן בבית בעת ירידת גשמים והופסקו, אם יעירו אותו להמשיך את שנתו בסוכה. ושם נראה מהראשונים שמוטל על סוכביו להעירו, אלא נח' אם יש פטור בשל דין מצטער. שהר"ן סבר לפוטרו מטעם מצטער דומיא דסעודה שאין מטרחין אותו לעלות לסוכה באמצע סעודתו, כן א"צ להפסיק שנתו באמצע הלילה שהוי כשינה אחת (משמע שבשנת היום כן צריך לטרוח, ומדוע אין דין צער? ויש לבאר לדבריו כפי שכתבנו בסמוך), וכן פסק החיי אדם קמוז, ח. ואילו הגאונים ור' מנוח נקטו ברמב"ם שכן יעירו אותו. ושם הלא הלך לישון בבית כדין ומה מקום יש לחייב את הישן כעת במצוות סוכה. אך י"ל כי שם הלך לישון בביתו מראש רק לזמן שהוא אנוס מלקיים מצוות הסוכה. אך פושע הוא בהליכתו לישון בבית על זמן הראוי לסוכה, ומכאן החובה להעירו (וכן לר"ן שנת היום אינה כיחידה אחת, וע"כ שפיר יש לראות בכל רגע כחלק נפרד, שלדידו הלך לישון שלא כנדרש). והרוגז'בר במפענח צפונות ו, לב הבין כי אסור לישון חוץ לסוכה, אך אין חיוב לישון בסוכה, שכן חיוב זה לא נזכר בברייתא בדף כח: המונה את כל חיובי תשבו, ורק הנמנה שם עושה את הסוכה לשיבה כדירה ולא שינה. ואתי שפיר שאין הישן חייב במצוות, אולם מוטל על האדם לא לעבור איסור בשנתו חוץ לסוכה. ולפי דבריו לכאו' א"צ להעיר את הנרדם, שכן לא עובר על איסור בכך שנרדם. ובכך מיישב את התוס' בברכות יא: שאין מברכין על השינה. ויש לשדות

נרגא בדבריו מדברי הירושלמי בברכות ג, ג ששאלו שם: 'ר' יוסי ור' אחא הוו יתבין אמרין מה בין סוכה ומה בין לולב סוכה נוהגת בלילות ובימים לולב אינו נוהג אלא ביום התיב ר' יעקב דרומיא הרי ת"ת נוהג בלילות כבימים'. והקשה הברכי יוסף בסי' מז סק"ו: 'דשינת לילה הוי הפסק מאי פריך מת"ת, הרי בכל לילה שאדם ישן הוי הפסק, ומשום הכי מברך ביום. אלא ודאי דסבר דשינת לילה לא הוי הפסק'. הרי סייעתא לדעת התוס' שיש בשינה קיום מצווה ולפיכך אינו הפסק, ואינו רק מגיעה מלישן מחוץ לסוכה. ואולי הבין שהגם שאינו מקיים מצווה, מ"מ ממשיך את המצווה וע"כ אין לברך ע"כ.

אם מותר לנמנם מחוץ לסוכה: הגמ' בדף נג. מתארת כי בימי החג הוו מנמנמי אכתפא דהדדי, וכך החזיקו מעמד למרות שלא טעמו טעם שינה. וק' כיצד ישנו מחוץ לסוכה, והא אפי' שנת עראי אסור חוץ לסוכה. הפרמ"ג בסי' תרלט מש"ז סק"ה דן להתיר מנמנם פחות מכדי הילוך מאה אמה חוץ לסוכה. ויל"ע בדבריו מהו גדר האיסור בשנת עראי חוץ לסוכה אם מצד שימשך בשנתו או כל שינה מועטת חשובה או שכן הרגילות לנהוג כן חוץ לביתו – מאי שנא נמנמם זה משנת עראי. ושמא אין על כך גדר 'ישן' ולכן הותר הדבר נוצ"ע על בעה"מ בפסחים כו: מדפי הרי"ף שכתב כי מברכין 'לישב' כל שבעה לעומת ימי הפסח שאין מברכין על מצה בשאר ימים, כיון שא"א בלא שינה הרי בכך אמרה תורה בפי' לישן בסוכה (ולכן נקטה המשנה ריש פ"ב לשון 'שאינו יוצא יד"ח' בישן תחת המטה, ולא סתם שלא קיים ולא עלתה לו מצווה. שכינן שא"א בלא שינה הוי כאילו חייבה תורה לישון בסוכה ותחת המטה אינו מקיים מצוותו), ואם אפשר בנמנמם נפל היסוד של בעה"מ]. ואאמו"ר שליט"א יישב שאפשר שפטורין היו משום שעוסקין במצווה וכהולכי דרכים לצורך גבוה.

גדר הסוכה בעת ירידת הגשמים

החיוב לישוב בסוכה בעת ירידת גשמים: נאמר במשנה ב, ט שמשתסרח המקפה מותר להפנות מהסוכה, משום שהוא כעבד שרבו שפך קיתון על פניו. ופרש"י כי הוא סימן קללה. והרמ"א בסי' תרלט, ז כתב כי נקרא הדיוט אם יושב שם ואינו מקבל שכר. נראה שהוא משום שאין עליה שם סוכה אם גשמים נכנסים לתוכה ולא בית דירה היא, ואין טעם בשיבתו שם וכ"כ הגר"א בסי' תרלט ס"ק כב (אמנם העונג יו"ט בסי' מט כתב שפטור משום דין מצטער, ואזי צ"ב אם בכל מצטער יאמר שהדיוט אם מקיים המצווה). ולעומת זאת בלילה הראשון, פסק הרמ"א בסי' תרלט, ה עפ"י הרא"ש והר"ן (ודלא כתוס' בברכות מט: ד"ה 'אי בעי' ורשב"א הכא) דמחוייב הוא לאכול כזית שם בסוכה למרות שגשמים עזים שם – משמע כי יש עליה שם סוכה וכן מקיים בהך מצווה, ומדוע א"כ אין מקום להחמיר בשאר לילות. וצ"ע (ואכן הגר"א חולק ופטר גם בלילה ראשון כל עוד הגשמים שם ושעה"צ סק"ע הניח דבריו בצ"ע). מ"מ נראה כי בכזית ראשון אין דין ישיבה בסוכה מטעם תשבו כעין תדורו, אלא ישנה מצוות אכילה בצל

סוכה כשירה לדירה, הגם שכרגע אינה ראויה לדירה. נפק"מ נוספת לגדר זה של לילה הראשון, הוא לגבי הולכי דרכים בלילה זה אם הם פטורין כבשאר ימים או שבשל החיוב הנוסף של לילה זה אף הולכי דרכים חייבים. רש"י בדף נו. ד"ה 'אי לאו סוכה' פטרם וכן הביין ממנו האליה רבה בסי' תרמ ס"ק כג אך בדף כז. הובאה מח' ראשונים בעניין.

פסקו גשמים אם רשאי להחמיר ולירד לסוכה או שמעשה הדיוט הוא:

הביה"ל בסי' תרל"ט ד"ה 'וכל' כתב כי היכא שמגיע לסרך איסור נחשב הדיוט כשמחמיר, וע"כ אם סועד בהיותו מבטל את שמחת החג בשל הגשמים, נחשב הדיוט. ברם היכא שאין כל איסור רשאי להחמיר. ויש לדון מה הכוונה שיש צד איסור, האם רק בהדי שעוסק במצווה, כגון שאוכל ומבטל בכך משמחת יו"ט, או שכל שמלווה באיסור הוא הדיוט. נפק"מ במי שטרח וירד לסוכה. שכן בשעה שאוכל אינו מבטל את שמחת היו"ט, דמאי דהוה הוה, ואין בעת אכילתו סרך איסור. ברם אכילתו זו מלווה בביטול שמחת יו"ט שקדמה לה, שטרח באמצע סעודתו לירד לסוכה, וע"כ להדיוט יחשב. אולם אם נימא שפטורו של המתחיל בביתו הוא משום שהתחיל בבית אין זה כעין תדורו לצוותו לירד, הרי שאם יחמיר לירד – מעלה בידו. ורק אם אוכל בסוכה בעת הגשמים נחשב הדיוט, שכן אינו מקיים באכילתו שם ולא כלום, שאין לו שם דיוטין כעת. ספק זה עומד בשורש מח' המג"א בסי' תרלט סק"א (יעו' במחצית השקל שם) והרעק"א בשו"ת בח"א סי' סח לגבי מי שעבר בנהר ע"י ספינה בכדי לקיים מצוות סוכה, שהמג"א הק' שאיך יברך בשעה שלא צווה על כך. והרעק"א לעומתו סבר כי הגם שלא צווה על הטירחה, מ"מ אחר שטרח שפיר מקיים מצווה ולכן יברך עליה. וראה חיי אדם קמז, ט שסבר שלהעיר את הישן כשפסקו גשמים הוא מעשה הדיוט, ואף אסור לברך 'לישב בסוכה'. והלא אם לא היה ישן ופסקו גשמים מחוייב הוא לירד לסוכה ומברך 'לישב' כדין, ובשל כך שהעירו אותו לא מברך. דבר המורה שכיון שלא היה צריך לטרוח אין זו מצווה עבורו, ויתכן שאינו תדורו עבורו.

אם מותר לפטור מהסוכה לישב בסוכה: בשו"ת עונג יו"ט סי' מט דן אם מותר לישב

בסוכה בזמן שיורדים גשמים, והלא הסוכה מוקצת למצוותה, ובזמן שאינו מקיים מצווה אסורה בהנאה. וגבי סוכת הילני המלכה ושל כלתו ותינוקה של שמאי הזקן, נועדה הסוכה לאלו שמעיקרא אינם מחוייבים מדינא וע"כ לא הוקצתה סוכה זו מעולם ולכן הותרה להם. אך האם מותר להן לישב בסוכה שנבנתה עבור גברא בר חיובא? ובמשנת יעב"ץ סי' כד אות ב משווה דין ירידת גשמים לדין סוכה שנפלה שפקע מיניה שם סוכה וע"כ מותר להנות מסוכה זו. ולדבריו אה"נ יהא אסור לנשים לישב בסוכת חיובא. אך העונג יו"ט דוחה ואמר כי מגדר תשבו כעין תדורו עשויה הסוכה אף לנשים ואינה מוקצת להן. ולפנויה אכן תאסר מהנאה בסוכה. אולם נראה שאי נימא שנשים יכולות להתנדב ולקיים מצוות שהזמן גרמן, הרי אף שמעיקרא אינם חייבות, אך משעה שהכניסו עצמן למצווה ברור כי מצוות סוכה בידן ואינה מוקצת להן. והמהרש"ם אסר בדעת תורה בסי' תרלט סעי' ה להכנס לסוכה בעת גשמים. ואיה יש מהמשנה

כפ"ב שטבי עבד ר"ג ישן תחת המטה ולא תחת הסוכה מאימת רבו, הרי שמשום שאינו בר חיובא אסור היה לו לישן בסוכה. אלא שהר"ן הביא ירושלמי שהקשה מדוע הניחו ר"ג להניח תפילין ואילו לישון בסוכה לא הניחו. ותי' הר"ן כי ר"ג לא מנעו מדינא, אלא בשל חוסר מקום. הרי דלא כדברי העונג יו"ט. והאבנ"ז באו"ח סוסי' תא כתב כי כיון שהתירה תורה הישיבה בסוכה שוב לא נאסר לישב שם. וכ"כ החלקת יואב בקונטרס הערות ב, יז בדומה לציצית שאחר שהותרו כלאיים הרי אף לנשים הותר. וראה עוד קהלות יעקב סוכה סי' ז וזכרון שמואל סי' כט.

מי שפך את הקיתון: המשנה בסוכה ב, ט מביאה על דין שירדו גשמים משל, 'משל למה הדבר דומה לעבד שבא למזוג כוס לרבו ושפך לו קיתון על פניו'. והק' הגמ' בדף כט. 'איבעיא להו מי שפך למי, תא שמע, דתניא שפך לו רבו קיתון על פניו, ואמר לו אי אפשי בשמושך'. ובאר רש"י שספק הגמ' הוא אם הגשמים הם שפיכת הקיתון ואזי האדון שופך את הקיתון ואומר לעבד שאינו מעוניין בשימוש. או ששיבת הסוכה הינה הקיתון ובשל הסברת פני האדון מבין העבד שאינו רצוי ואין העבד ממשיך בשירותו את אדונו ויוצא מלפניו. והריטב"א מבאר כי יש לכך נפק"מ שאם הישיבה בסוכה היא הקיתון הרי על העבד לבטא את רצונו להשאר עוד בעבודת אדונו ולהשאר בסוכה. ברם אם הקיתון הוא הגשמים ברור כי יברח העבד משפיכת הקיתון. ולמד מכך השפת אמת שם נפק"מ אם הקלקול נגרם ע"י גורם אנושי כי אז לא יפנה את סוכתו. ויש אכן לדון אם יוצא בשל דין מצטער וחוסר יכולת דיריין שם, או בשל סימן הקללה שממנו נשמע שאינו רצוי. והמהרש"א באר שהקיתון הוא הגשמים וספק הגמ' אם בכך נרמז לעבד שאינו רצוי ולכן יורדים גשמים או שמא האדון מסלקו ע"י הגשמים. וצ"ב מאי הנפק"מ מכך. ובהערות על העונג יו"ט סי' מט כתב לשיטתו כי בעת שאינו מקיים מצווה בהיותו בסוכה הינה מוקצת ממנו ואסורה עליו, הרי כשירדו הגשמים אחר שקיים המצווה רגע אחד הרי אסור לו לחסות בצלה שמוקצת היא לו. וא"כ שאלת הגמ' אם ממשיך לישב שם הרי הוא כשופך על האדון את הכוס בכך שנהנה מהסוכה האסורה עליו, ברם אפשר שהאדון הוא זה ששופך על העבד את הגשמים המונעים אותו מהמצווה. ושפיר יש נפק"מ מי השופך, אם בירידת הגשמים הוי איסור להמשיך לישב שם או שהוי רק עונש וישיבת הדיוט אך אינו איסור.

איסור בל תוסיף ליושב בסוכה בזמן איסור: אבנ"ז או"ח סי' תסז אות ו כתב כי איסור בל תוסיף יש רק אם מוסיף פרט במצווה או יום נוסף, ברם אם יושב ומקיים את מעשה מצווה בעת שאינו מחוייב, ומשנה בקיום שלא נהנה בישיבה אין בכך משום בל תוסיף.

סוכה בעזרה

אכילת הקדשים והמנחות בעזרה: בדברים טז, כא נא' לא תטע לך אשרה כל עץ אצל מזבח ד' אלוקיך. ולמדו מכאן במסכת תמיד כח: איסור לבנות בית או אכסדרה בעזרה. בילקוט

שמעוני פרשת שופטים אות תתקז נא' איסור לבנות סוכה. וא"כ היכן אכלו הכהנים את הקדשים והמנחות הנאכלים בעזרה בלבד. הפנים יפות בפרשת שופטים שם ציין לסתירה במדרש אם קדשים חייבים בסוכה. וחילק בין קדשים קלים כלחמי תודה הנאכלות בכל ירושלים וחייבות בסוכה, לעומת קדשי קדשים שנאכלים בעזרה ופטורים מסוכה (וצ"ע מדוע הגמ' בערכין ג: כשמביאה צריכותא שכהנים חייבין בסוכה, ושאלה פשיטא, לא תי' כי כהנים פטורין באכילת קדשים מסוכה וסד"א כי יצאו מכלל פרשה זו. ואולי כיון שגם ידעו שחייבין בקדשים קלים, היה ברור שלא יצאו הכהנים מפרשת ומדיני סוכה). ואאמו"ר שליט"א יישב כי כל החיוב בסוכה הינו מעין תדורו, וכל אשר בכל השנה עושה בביתו מחוייב לעשות כן בסוכה, ברם אכילות המחוייבות בעזרה, מעולם לא אכלן בביתו, וא"כ אין באכילתן חיוב בסוכה ושפיר אכלום חוץ לסוכה (ולדבריו שליט"א אין הוא דין בכהנים כלל, אלא מהל' הסוכה הוא, שיש דברים הנאכלים מחוץ לסוכה, וע"כ לא הביאו דין זה בערכין שם כייחודי להם), ואח"כ מצאנו כן בכלי חמדה על המועדים סי' קט. המנחת קנאות בסוטה מא: הראה כי ניתן לעשות סוכה בעזרה, ע"י סכך המונח לרוחב, שאינו נחשב דרך גדילתן ואינו בכלל האיסור של לא תטע לך. ולדבריו יתכן והיו סוכות בעזרה, אך אסור לבנות סוכה בדרך בניין. הכלי חמדה על המועדים סי' קט בתחילת דבריו ציין שסוכה אינה כשירה בעזרה, משום ששינה אסורה שם, והמרכי בפ"ב בסוכה סי' תשלט הצריך לבנות סוכה במקום הראוי לשינה וכן הוכיח הגר"א מהא שצריך קרקעית סוכה העשויה לקבל כרים וכסתות (והחכם צבי תש' צד הוכיח מהא דסוכה זע"ז כשירה אף שא"א לישון שם, וכן מהא שכל ישראל יכולים לישב בסוכה א', דלא כמרדכי הנ"ל. ולמרדכי צ"ל להתכוון למקום הכשיר וראוי לשינה, ולא ביכולת המעשית לישון שם). אולם הבית יצחק או"ח סי' ה ס"ק יח כתב שכיון שאיסור ישיבה בעזרה לתוס' בזבחים טז הינו רק מדרבנן, נחשב שבונה את הסוכה במקום הראוי לשינה מעיקרא דדינא, וכשר המקום לבניית סוכה (וצ"ב שכן לכאו' יש לתלות את מידת הכשירות של המקום לשינה באופן המעשי ובפועל אם יכול לישון שם, בין אם המניעה הינה מדרבנן או בשל סכנה או בשל צער שיש לו לישון שם, ולא תלוי הדבר באיסורי התורה. כדברי הרמ"א בסי' תר"מ שאם בנאה מתחילה במקום שיש חשש שליסטים יזיקוהו. שכן צריך לבנות סוכה באופן של כעין תדורו, וא"כ האפשרות המעשית מגדירה את הדיוורין בסוכה, ולא דיני היו"ד בלבד. ואזי גם אם אסור לישב שם מדרבנן בלבד, יש לכאורה לפסול את הסוכה). אך צ"ע על כל הנ"ל שכן מקרא מפורש הוא בנחמיה ח, טז 'ויצאו העם ויביאו ויעשו להם סכות איש על גגו ובחצרותיהם ובחצרות בית האלקים'. הרי שבנו סוכות בעזרה. אך הכלי חמדה כתב כי סוף הפס' 'ובחצרות בית אלקינו' מתייחס על ריש הפס' שעוסק בנטילת הלולב ולא בבניית הסוכה. והמנחת קנאות אזיל לשיטתו שמיידי שבנו שלא בדרך גדילתן. והגר"ש אלישיב שליט"א בהערות למס' סוכה בעמ' נא כתב כי בניין עראי מותר וע"כ שפיר יכלו לבנות שם סוכה, ובמדרש מיעטו שאין לבנות דוקא סוכה העשויה משנה לשנה שהיא כקבע.

סוכה בתוספת יו"ט

חיוב בסוכה בזמן תוספת יו"ט: הקוב"ש בפסחים אות ריב ציין למח' התוס' אם נוהגים מצוות החג בזמן תוספת היום, שבפסחים צ"ט: כתבו התוס' שיש מיעוט בפסוק שאינו יוצא יד"ח באכילת הפסח ומצה בתוספת יו"ט, ואילו בכתובות מז. כתבו התוס' שבתוספת יו"ט אין דין שמחה וע"כ יכול לישא אשה בזמן זה, ואין בכך ערוב שמחה בשמחה. משמיה דהגר"א נבצל שליט"א שמעתי וכן כתב בשמירת שבת כהלכתה ח"ג עמ' עז, שבזמן תוספת יו"ט נוהגים דינים הנוהגים ביו"ט ולא אלו הנוהגים גם בחוה"מ, וע"כ אין דין שמחה בתוספת יו"ט שכן נוהג גם בחוה"מ (וראה בקבא דקשייתא שכ"כ), וחיובי פסח ומצת מצווה מחוייבים רק בליל יו"ט ולכן יכול לקיימם בתוספת יו"ט. ועפ"י אמר כי אין חיוב סוכה בתוספת יו"ט בהיותה מתקיימת כל שבעה. ושמעתי ממור"ר הגר"מ שטרנברג שליט"א לבאר בגדר תוספת יו"ט ב' אפשרויות: דבאמת עדיין לא התחיל יום המחר וגם קדושתו לא החלה רק דהאדם מצווה לנהוג את החיובים ומצוות המועד כבר מבעוד יום. או י"ל אע"פ דיום המחר עוד לא הגיע אך קדושת החג מתחילה מזמן התוספת וע"כ מתחייבים מבעוד יום במצוות החג. אך לשני הצדדים ברור הוא שהחג עצמו יתחיל רק בלילה, שכן יום ט"ו לחודש, יתחיל רק בלילה. ובכך יישב את סתירת התוס'. שאמנם יכול לאכול מבעו"י את חיובי הפסח, אולם דין שמחה תלוי הוא בחג שצריך לשמוח בחג, וזה טרם הגיע. ולדבריו ברור הוא כי מחוייב בתוספת יו"ט בסוכה (ואחי הרב צבי יהודה נ"י הק' ע"כ מהקדמת המג"א בסי' תצד והובא במשנ"ב סק"א שמאחרין תפילת ערבית בשבועות שלא יגרע מהתמימות של ימי הספירה, ולהאמור, כלל אין פגם בתמימות דהא יום ו' סיון וחג השבועות אינם חלים בכך שהוסיף בחול של ה' סיון). והגר"ח בסטנסיל סי' לו תמה על תוס' בפסחים הנ"ל דנהי שיש קדושה בתוספת יו"ט, אך מצוות החג וחיובם מחמת התאריך הם ולא בכניסת קדושת היום. וע"כ ברור כי אין לקיים את מצוות החג בזמן התוספת בהיותה קודם התאריך המבוקש (ועיי"ש שהבין מדברי התוס' שאף בתוספת יתחייב בסוכה). וראה ש"ך ביו"ד סי' קצו סק"ד שאין חיוב בזמן תוספת במצה וסוכה, ודלא כתוס' הנ"ל.

סוכה ביום שני של גליות

יו"ט שני הוי ספק דרבנן או ודאי דרבנן: האם יש לראות ביו"ט כספק חיוב או שהחיוב הוא ודאי, ונפק"מ להלכות ספקות אם אזלינן לקולא ככל ספק דרבנן או שיש להחמיר בשל חיוב דרבנן. הנה ביום שמיני של סוכות תיקנו לישב בסוכה אך לא נוטלין הלולב. ותוס' בדף מז. בד"ה 'מיתב' באר כי בלולב לא רצו לתקן מפני קדושת המועד שאסור בטלטול ומינכרא שנוהג בו חול, אך סוכה תיקנו שיטול שפעמים שסוכתו עריבה עליו. אולם הר"ן בדף כב: מדפי הרי"ף חילק שסוכה הוי ספק דאורייתא (אך הברכה דרבנן, וכ"כ הריטב"א בדף מז).

ואזלינן לחומרא ואילו לולב הוא ספק דרבנן ואזלינן לקולא. ברם במרור לא אמרינן ביו"ט שני שהוא ספק ומחוייב הוא כדין היום הראשון, ורעק"א בדף מו: בד"ה 'ולזה' כתב שתקנת יו"ט שני הינה שינהגו בו כל דיני יו"ט ככל דיניו ולא לעשותו חציו חול ולהתירו בכל מילי דרבנן, וע"כ אין להקל בו בכל דיני יו"ט. אלא שהכא כיון שחייב לנהוג יום שני נוגד את קדושת יו"ט שביום זה, צ"ל כי לא תיקנו חז"ל מעיקרא בדבר שמינכר. וראה בסי' תצז, ד שספק מוכן הותר ביום השני מטעם ספק ספיקא, והמשנ"ב ס"ק יא הביא חולקים דלא הוי אלא ספק אחד, דאנן בקיאינן בקיבעא דירחא. וראה פסק השו"ע בסי' תרמט, ה שביו"ט שני אין פסול של מצווה הבאה בעבירה, והרמ"א שם חלק.

לישב בסוכה בעת צינה ביו"ט שני של גליות: הקרבן נתנאל בפ"ד בסופו בסק"ז כתב שאין לישב בסוכה ביום זה בעת צינה או שיש רוחות, שכן התוס' בדף מז. ד"ה 'מיתב' והרא"ש כתבו שיושבים ביו"ט שני בסוכה הגם שהוא יו"ט והוי כסתירה ליו"ט, משום שהשיבה בסוכה כשלעצמה אינה כ"כ מינכרא כי עושה זאת למצווה שלפעמים אדם יושב שם מפני שסוכתו עריבה עליו, כל עוד לא מברך עליו (למרות שבמדרש נא' כי דוקא בעונה זו צו על הסוכה, להראות שישראל רוצים לעשות רצון שמים ויוצאין לסוכה בזמן שהכל נכנסין, וא"כ אינה עריבה עליו השיבה שם. ושמא אה"נ ותאסר ישיבתו שם בעת צינה כדבסמוך). והנה במקום צינה לא שייך לומר שהיה יושב שם ומינכר הוא והוי סתירה ליו"ט. אמנם לר"ן מותר שנימק את השיבה בסוכה שהוי ספק דאו' ולחומרא או שאינו עושה כל איסור בישיבתו שם.

לישן בסוכה בליל שמיני: יש לחקור בדברי התוס' האם הותרה השיבה בסוכה ביום זה כי עצם השיבה ללא ברכה אינה מורה על מעשה מצווה, וכי יתכן שהוא יושב שם מפני שעריבה עליו השיבה שם. או דילמא שבכך שאינו מברך על השיבה עושה היכר כי אינו יושב מפני המצווה, כלומר יש היכר בישיבתו כשאינה מלווה בברכה. וכן נראה מהטור בסי' תרסח: 'אין מברכין על ישיבתה שא"כ היינו עושין אותו חול'. נפק"מ אם מותר לישן בסוכה. שכן על שינה לעולם לא מברכין (ראה תוס' בברכות יא:), וא"כ אי נימא שעצם השיבה לא מינכרא הרי גם בשינה לא מינכר ומותרת ביו"ט. אך אם ע"י כך שנמנע מלברך הרי עושה היכר שאינה ישיבת מצווה, הרי בשינה שאין ברכה, אין היכר ותאסר השינה.